T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEMOKRATİK KARARLILIKLARI İLE ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN TUTUMLARININ İNCELENMESİ

MEHMET KUMRU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PROF. DR. ATİLA ÇAĞLAR

EKİM - 2022
KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Mehmet KUMRU

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEMOKRATİK KARARLILIKLARI İLE ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN TUTUMLARININ İNCELENMESİ

MEHMET KUMRU

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI
DANIŞMAN:PROF. DR. ATİLA ÇAĞLAR

Çocuklar, gerekli koşullar sağlandığında haklarının farkında olurlar ve bunu toplum yararına kullanabilirler. Bu koşulların başında ise çocuk haklarını bilen ve uygulayan öğretmenlerin yetiştirilmesi gelir. Öğretmenler öncelikle çocuğa uygun ortam hazırlamalı ve çocuklara rol model olmalıdır. Demokratik değerlere saygılı bir öğretmen çocuk haklarını bilmeli, eğitim programlarında bu haklara yer verip, hakları göz önünde bulundurarak davranmalı, hakları kendi hayatlarında önemli bir değer olarak görüp uygulamalıdır. Bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin demokratik kararlıkları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Nicel yöntemin kullanıldığı araştırmaya Sakarya İl ve ilçelerinde görev yapmakta olan 230 anaokulu öğretmeni gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Anaokulu öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Karaman- Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen Çocuk Haklarına İlişkin Tutum ölçeği ve Yeşil (2010) Öğretmen Davranış Kararlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 24.0 ile yapılmıştır. Puanların normal dağılım göstermesi nedeni ile çalışmada parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Ölçek puanının demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi için t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anaokulu öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının olumlu olduğu, demokratik kararlılık puanlarının ortalama değerde olduğu saptanmıştır. Anaokulu öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında yaş, mesleki deneyim ve çalıştıkları görev yeri gibi durumlarının etkili olmadığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra, şaşırtıcı bir şekilde okul öncesi öğretmenlerinin öğrenim durumlarının tutumlarda etkili olmadığı; eğitim fakültesi lisans, fen edebiyat fakültesi veya formasyon mezun olan öğretmenlerin, yüksekokul ve diğer seçeneği işaretleyen öğretmenlerin göre çocuk haklarına yönelik tutumlarının benzer olduğu görülmüştür.

ANAHTAR KELİMELER: Anaokulu Öğretmenleri, Öğretmen kararlılık tutumları, çocuk hakları tutumları

Ekim 2022, 97 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

İNVESTİGATİON OF PRESCHOOL TEACHERS DEMOCRATİC

RESOLUTİONS AND ATTİTUTES REGARDİNG CHİLDRENS RİGHTS

MEHMET KUMRU

KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF BASIC EDUCATION
SUPERVISOR:PROF. DR. ATİLA ÇAĞLAR

Children become aware of their rights when necessary conditions are met and can use it for the benefit of society. At the beginning of these conditions is the training of teachers who know and practice children's rights. First of all, teachers should prepare a suitable environment for the child and be a role model for the children. A teacher who respects democratic values should know children's rights, include these rights in their education programs, act by considering them, and see and practice rights as an important value in their own lives. Research was conducted to examine the democratic determination of preschool teachers and their attitudes towards children's rights. 230 kindergarten teachers working in Sakarya province and its districts were included in the study on a voluntary basis, in which the quantitative method was used. In order to determine the attitudes of preschool teachers towards children's rights, the Attitude towards Children's Rights scale developed by Karaman-Kepenekçi (2006) and the Yeşil (2010) Teacher Behavior Determination Scale were used. Data analysis was done with SPSS 24.0. Parametric test techniques were used in the study due to the normal distribution of the scores. The t-test and ANOVA test were used to analyze the variation of the scale score according to demographic characteristics. As a result of the research, it was determined that preschool teachers' attitudes towards children's rights were lganhigh and their democratic determination scores were positive. It has been determined that the attitudes of kindergarten teachers towards children's rights, such as age, professional experience and the place of work they work, are not effective. In addition, surprisingly, the educational background of preschool teachers is not effective on attitudes; It has been observed that the attitudes towards children's rights are similar according to the teachers who graduated from the faculty of education undergraduate, faculty of science and literature or formation, and the teachers who marked the college and other option.

KEYWORDS: Kindergarden Teachers, Teacher Resolution Attitutes, Chıldren Rıghts Attitutes

October 2022, 97 Page

TEŞEKKÜR

“Toplumumuzda özellikle yaşamın sihirli yıllarında insan meyvesi olan çocuklarımıza nasıl hareket edersek, çocuklarda o hareketin dolaylı sonuçlarını elbette karşımıza çıkaracaktır. Her çocuk özeldir, belirli hakları vardır ve bu hakları önemsemeliyiz. Bu tez süreci keyifli bir süreç oldu. İleriki çalışmalarda bu alandan kopmayıp çalışmalarımın devam edeceği düşüncesindeyim.

Öncelikle tezin planlama sürecinden, uygulamasına ve sonuçlandırılmasına kadar olan bütün süreçte özverili, sabırlı ve dikkatli davranarak bana vakit ayıran sevgili ve saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Atila ÇAGLAR’a, Tezime verdikleri değerli görüşler ve öneri ve katkılar için tez jürilerim Doç. Dr. Sibel Oğuz HACAT’a ve Dr.Öğr. Üyesi Turan ÇAKIR’a,

Tezin başından sonuna kadar her zaman beni destekleyen, her türlü sıkıntımda beni rahatlatan sevgili ailem ve hocalarıma verdikleri bütün destekler için teşekkür ederim.

Sevgi ve saygılarımla.

Mehmet KUMRU

Kastamonu, 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI ..... **ii**
TAAHHÜTNAME ..... **iii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
TEŞEKKÜR ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **ix**
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **x**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Araştırmanın Önemi 2
1.2 Araştırma'nın Amacı: 3
1.3 Problem: 4
1.3.1 Alt Problemler: 4
1.4 Varsayımlar: 4
1.5 Sınırlılıklar: 4
1.6 Tanımlar: 5
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE **6**
2.1. Çocuk Kavramı 6
2.2. Demokrasi ve Okul Öncesi Eğitim 8
2.2.1. Demokratik Kararlılık ve Demokrasi. 8
2.2.2. Okul Öncesi Eğitim 8
2.2.3. Okulun ve Öğretmenin Çocuk Hakları Eğitimindeki Önemi 10
2.3. Hak Kavramı 12
2.3.1. Hak Nedir? 12
2.3.2. İnsan Hakları 12
2.3.3. Çocuk Hakları 13
2.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi 15
2.4.1. Sözleşmenin Kabulü 15
2.4.2. Sözleşmenin Yapı, Hedef ve Dayandığı Prensipler 16
2.4.3. Sözleşmenin Hukuksal Niteliği 17
2.5. İlgili Araştırmalar 18
3. YÖNTEM **22**
3.1. Araştırmanın Çalışma Grubu 22
3.2. Veri Toplama Araçları 23
3.2.1. Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği 24
3.2.2. Demokratik Öğretmen Kararlılık Ölçeği 24
3.3. Araştırma Süreci ve Verilerin Toplanması 25
3.4. Uygulama Verilerinin Analizi. 25
3.5. Geçerlik ve Güvenirlik Tedbirleri 26
3.6. Etik Kurallara Uygunluk 26
4. BULGULAR **27**
5. TARTIŞMA **32**
6. SONUÇ VE ÖNERİLER **35**
6.1. Sonuçlar 35

6.2. Öneriler 36
6.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler 36
6.2.2. Uygulamaya Yönelik Tedbirler 37
KAYNAKÇA 38
EK A ETİK KURUL ONAYI 50
EK B MEB İZİN BELGESİ 51
EK C ORİJİNALLİK BELGESİ 52
EK Ç DEMOĞRAFİK BİLGİ FORMU VE KULLANILAN ÖLÇEKLER 53
EK D DEMOKRATİK DAVRANIŞ KARARLILIĞI ÖLÇEĞİ İZNİ 60
EK E ÇOCUK HAKLARI TUTUM ÖLÇEĞİ 61
EK F ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ 62

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1 Demografik Değişkenlere Göre Dağılım. 22
Tablo 3.2 Basıklık ve Çarpıklık Değerleri ile Güvenirlik Katsayısı 26
Tablo 4.1 Öğretmenlerin Demokratik Kararlılık Puanları ile Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Puanlarına ilişkin yapılan korelasyon analizi…….. 28
Tablo 4.2 Öğretmenlerin Demokratik Kararlılık Puanının Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Üzerindeki Etkisini Belirlemek İçin Yapılan Regrasyon 28
Tablo 4.3 Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Cinsiyet Bakımından Farklılık Gösterme Analizi 29
Tablo 4.4 Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Medeni Durum Bakımından Farklılık Gösterme Analizi 30
Tablo 4.5 Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Yaş Bakımından Farklılık Gösterme Analizi 30
Tablo 4.6 Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Yaş Grubu Bakımından Farklılık Gösterme Analizi 31
Tablo 4.7 Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun MeslektekiHizmet Süresi Bakımından Farklılık Gösterme Analizi 31
Tablo 4.8 Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Mezun Olunan Okul Türü Bakımından Farklılık Gösterme Analizi 32

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simge ve Kısaltmalar

ÇHS **:** Çocuk Hakları Sözleşmesi
MEB **:** Milli Eğitim Bakanlığı
UNESCO **:** United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNICEF **:** United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

1. GİRİŞ

Çocuklar toplumun küçük üyeleri olup toplumun geleceğini temsil etmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde toplumun geleceği olan bireylerin kendisi, ebeveynleri ve çevresi açısından yararlı olmaları önem taşımaktadır. Yararlı bir yurttaş olmaları içinse, çocukluk yıllarından itibaren edindikleri tecrübeler oldukça önemlidir. Çünkü çocukların erken yaşlarda edindikleri tecrübeleri onların gelecekte nasıl bireyler olacaklarını belirlemektedir (Oktay, 2005; Schweinhart, 2017).

Postman (1995) ile Aral ve Gürsoy (2001) çocuklara öğretilenler sadece çocukları değil toplumun geleceğini de etkilediğini belirtmişlerdir. Çocukların sorumluluk duygusuna sahip, şuurlu ve kaliteli fertler olarak yetiştirilmesi toplumun refahına da katkı sağlar. Howe ve Covell (2005) çocukların topluma faydalı olabilmesi için vatandaşlık sorumluluklarını bilmeleri gerektiğini belirtmiş ve bu sorumluluklarının bilincine varmaları için de öncelikle ÇHS'de bulunan hakları bilmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne (1989) göre çocuk hakları dünyadaki tüm çocukların ceninden itibaren sahip olduğu haklardır. Aynı zamanda çocuk hakları, çocukların refah ve mutluluk içinde yaşamaları, her türden psikolojik, cinsel ve fiziki sömürüden ve ihmalden korunmaları, bağımsız bireyler olup, gelecekte sorumluluk sahibi yetişkinler olmaya hazırlanmaları amacıyla barınma, sağlık, eğitim, korunma haklarını kapsayan hukuki ve ahlaki haklardır (BMGK, 1989). Türkiye 1990 yılında imzaladığı bu sözleşmeyle neredeyse ilk devletlerden olmuş, 1994 yılında da sözleşmeyi onaylamıştır (Adak-Özdemir, 2016; Akyüz, 2015).

ÇHS'ye göre 4 önemli temel çocuk hakkı bulunmaktadır. Bunlar; korunma, gelişme, yaşamsal haklar, katılım hakkıdır. Bunlara ek olarak sözleşmeyi imzalayan ülkeler, çocuğun yüksek yararını gözeteceklerini ve çocuklara karşı hiçbir ayrım yapmayacaklarını kabul etmiştir. Çocukların haklarını öğrenmesinde toplum ve devlete görevler düşmektedir. ÇHS'ye göre de devlet hem çocukları hem de toplumun diğer bireylerini çocukların hakları olduğu konusunda bilgilendirilmesi için gerekli düzenlemeleri yapmalıdır (BM Genel Kurulu, 1989).

Çocukların haklarını öğrenebilmesi için yaşadıkları ortamların çocuk haklarına uygun ve çocuk haklarını destekleyici şekilde olması gerekmektedir. Bu ortamlarda çocuklar kendi haklarını ve bu hakları muhafaza etmeyi, başkalarının da hakları olduğuna ve onlara önem göstermeyi öğrenmelidir (Kepenekçi, 1999; Aral ve Gürsoy, 2001). Çocukların bu davranışları öğrenebilecekleri ve uygulayabilecekleri önemli ortamlardan biri de okuldur. Çocuklar okulda birey olarak yer almalarının yanı sıra, grup üyesi olmayı, akranlarıyla güçlü iletişimi, grup içinde haklarını arayıp özgürce kendini ifade etmeyi öğrenir ve bir vatandaş olarak sorumluluklarının farkına varır (Howe ve Covell, 2005; Kepenekçi, 1999; Uçuş, 2014). Bu açıdan bakıldığında çocukların okul yaşantılarının kişiliklerini etkileyeceği görülmektedir. Okul ortamında eğitim-öğretimi sağlayan öğretmenlerin bu hususta yeterince payları bulunmaktadır. Öğretmenlerin çocuk haklarını çok iyi bilmeleri, çocuklara çeşitli yollarla haklarını öğretmeleri, öğretmekle yetinmeyip günlük hayatlarında haklarını kullanacakları ortamlar yaratmaları gerekmektedir (Howe ve Covell, 2005; Uçuş, 2014).

Yaşamın sihirli yılları olarak adlandırılan okul öncesi eğitim, çocukta her türlü gelişiminin kritik aşamalarından biri olduğu düşünüldüğünde bu zamanda verilecek katkı ve eğitimler ile çocukların gelecek yıllarda demokrasi bilinci ve davranışları kazanmasında ve bunu hayatlarında kullanabilen fertler olması amaçlanmaktadır. Burada çocuklarımıza, insan hakları ve demokrasi kavramlarını direkt almalarını sağlamak yerine, kazanım ve değerleri davranışa transfer etmelerini kolaylaştıracak öğrenme fırsatlarına önem verilmelidir (Bulut Pedük, 2015).

1.1 Araştırmanın Önemi

Toplumun geleceğini şekillendiren çocukların okul öncesi dönemde edindikleri tecrübeler yaşam boyu etkilidir (Yavuzer, 2006). Okul öncesi dönemde bir okula devam eden çocukların en çok bulunduğu ortamlardan biri okul iken en çok karşılıklı etkileşim halinde olduğu kişilerden biri de okuldaki öğretmenleridir. Bu yüzden öğretmenlerin toplumun geleceği olan çocuklara karşı olan tutumu ve öğretileri oldukça önemlidir. Çocukların kendi haklarını bilmeleri ve bir vatandaş olarak toplumdaki sorumluluklarının farkına varmaları için okul öncesi dönemden itibaren çocuk haklarına yönelik eğitim almaları önemlidir (Howe ve Covell, 2005; Kepenekçi,

1999; Uçuş, 2014). Çocuklar haklarını öğrenirken öğretmenler bu hakları kendileri de gözetmeli, gerekirse örnek olmalıdır. Bütün bunların yanında öğretmenin çocuklara sevgiyle yaklaşmasının kaliteli bir eğitim için lüzumlu olduğu çıkarılabilir (Erden, 2005).

Nitelikli okul öncesi eğitiminin çocukların yaşamlarının ileriki dönemlerine olan olumlu etkileri düşünüldüğünde, okul öncesi eğitimcilerinin çocuklara yönelik davranış ve tutumlarının müthiş ölçüde değerli olacağı söylenir. Bu noktada okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına karşı olan olumlu tutumları ve çocukların haklarını her koşulda gözetmesi de çocukların haklarını aktif olarak kullanmasını etkilemektedir (Howe ve Covell, 2005).

1.2 Araştırma'nın Amacı:

Erken çocukluk, zihinsel, sosyal ve fizyolojik büyümenin en seri ilerlediği ve yaşamın ana sacayaklarının oluştuğu evredir. Bu evrede çocuklar paylaşma, iş bölümü, grupsal etkinliklerine katılma ve insan içinde düşüncelerini söyleme gibi becerileri gelişir (Washington,2010; Demirezen & ark., 2013).

Araştırmalar ışığında, bireylerin sahip olduğu haklarını kullanabilmeleri için önce kendi haklarını bilmeleri gerekir. Sonra da çoğulcu düşünceye geçmek elzemdir. Tüm insanların bu kavramları içselleştirebilmeleri için demokrasiye inanan bir mantaliteye gereksinimleri olacaktır. Demokrasi, insan hakları ile ekli, bağlantılı ve birbirini bütünler kavramlardır. Küçük çocukların bu hakları kullanabilmesi ve yaşamına transfer edebilmesi için demokrasinin seyri ve bireylerin yetişmesinde önemli yararları vardır (Yaşar, 2008). Çocuk hakları eğitiminin çocukların iyi bir yurttaş olması, kendine güvenen aydınlık jenerasyonun ilerlemesi için değerli olduğu sonucuna varılabilir (Howe ve Covell, 2005; Kepenekçi, 1999; Uçuş, 2013; Yavuzer, 2006).

Çocukların geleceklerinde iyi birer yetişkin olmasında öğretmenlerin katkısı oldukça büyüktür. Eğitmenlerin eğitim boyutunda başarılı olabilmeleri elbette bu hakları kanıksayan, yaşamın her noktasında yaşam biçimi haline getiren ve yaşamıyla model olan öğretmenler sayesinde olacaktır. Bu erken dönemde alınan eğitimin çocuğun kişilik yapısını şekillendirmesi, tüm gelişim alanlarına katkıda bulunması ve bu

eğitimin beşikten mezara devam etmesi, eğitmenlerin bu hakka yönelik tutum ve davranışlarının değerini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerinin çocuk haklarına karşı tutumlarını inceleyen az sayıda araştırmalar Ersoy-Neslitürk (2007), Köse (2009, Yurtsever (2009), Dağlı (2015), Banko (2017), Erdoğan (2018), Hareket (2018), Bal (2019), Kükürtçü (2019), Dönmez (2021), Yılmaz (2022) olsa da, öğretmenlerin sınıf ortamlarında çocuk haklarını dikkate alıp almadıkları konusundaki araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Anaokullarında görev yapan öğretmenlerinin çocuk hakkına yönelik tutumlarını ve demokratik kararlıklarını incelemeyi gerekli kılmıştır. Araştırmamızın amacı; anaokulu öğretmenlerinin demokratik kararlıkları ile çocuk haklarına ilişkin tutumlarını incelemektir.

1.3 Problem:

Anaokulu öğretmenlerinin demokratik karar tutumu ile çocuk haklarına yönelik tutumları nasıldır?

1.3.1 Alt Problemler:

Anaokulu öğretmenlerinin

- Demokratik kararlılık tutumları nasıldır?
- Çocuk haklarına ilişkin tutumları nasıldır?
- Yaş, medeni durum, cinsiyet, mezun okul durumları, çalıştıkları yaş grubuna, mesleki deneyimlerine ve görev yaptığı yere göre çocuk haklarına yönelik tutumlarında fark var mıdır?

1.4 Varsayımlar:

Çalışmaya katılan anaokulu öğretmenlerin ölçek maddelerine içten, realist cevaplar verdikleri ve çalışma grubunun evreni karşıladığı düşünülmüştür.

1.5 Sınırlılıklar:

Veriler 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılı Bahar Dönemi ile sınırlıdır ve Sakarya İl ve ilçelerinde çalışan anaokulu öğretmenleri ile yapılmıştır.

1.6 Tanımlar:

Çocuk Hakları: Dünyadaki bütün çocukların doğdukları andan itibaren sahip oldukları, onların refah ve mutluluk içinde yaşamaları, bağımsız bireyler olup, gelecekte sorumluluk sahibi yetişkinler olmaya hazırlanmaları amacıyla temel hakları kapsayan hukuki ve ahlaki haklardır (Akyüz, 2015; Antakyalıoğlu ve Kumcu, 2010; Çılga, 2001; Erbay, 2010; Save the Children, 2006).

Demokratik Kararlılık: Demokrasi ve gereklerine inanma, savunma ve bunların sürdürülebilir bir şekilde yaygınlaştırılması için takınılan iradi tavır ve tutumlardır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi: Çocukların haklarına yönelik evrensel standartları belirleyerek, tüm kâinat çocukları için optimum en uygun güvenlik, sağlık, güvenlik ve eğitim standartlarını kanunlar, hükümet ve devlet politikalarıyla güvence altına alan ve bağlayıcı bir hukuki belge ve vesika niteliği taşıyan ilk sözleşmedir (Akyüz, 2015; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1989).

Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi: ÇHS'nin 3. maddesidir. Çocuk hakkında yapılan bütün faaliyetlerde öncelikle çocuğun yüksek yararının düşünülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Şemsiye hak olarak kabul edilir ve diğer hakların kullanımıyla ilişkilidir (Akyüz, 2015; BM Genel Kurulu, 1989).

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde Çocuk Kavramı, Demokrasi ve Okul öncesi Eğitim, Hak Kelimesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, İlgili Araştırmalar kısımlarına değinilecektir.

2.1. Çocuk Kavramı

Çocukluğu insanlık tarihi ile birlikte değerlendirdiğimizde farklı kültürlerde ve toplumlarda başka başka anlamlar kazanarak değişik yargılarla ifade edildiğini görülmektedir (Onur,2005, s. 19). Dönem ve çevreye göre değişen çocuk kavramı hakkında devingen olması nedeniyle insanların ortak baktığı kesin bir tanımın yapılmadığı görülmektedir (Polat, 2007).

Kahramanoğlu ve Dinçer (2003), İnsan yavrusu olan çocuğun doğanın bir hediyesi olduğunu ve insanlığın çocuğu beslemesi, büyütmesi, saygı duyulması ve eğitmesine kaynaklık ederek ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olduğunu belirtmektedir.

Refik Halit Karay'ın insan çiçeği olarak nitelediği çocuk "i) *isim* Küçük yaştaki erkek veya kız: ii) Soy bakımından oğul veya kız, evlat: iii) Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak" tanımlaması yapılmaktadır. Ayrıca Kubbealtı Lügati'nde de "Büyüyünceye kadar olan devresinde insana verilen isim, insan yavrusu" tanımlaması yer almaktadır.

Çetinkaya(1998) Çocuğu yetişkin bir insanın hassasiyetini taşımayan düz davranış sergileyerek kendi bildiği gibi davranan egoistlik ve saflık arasında düşünce yapısına sahip olan ve bu davranışlarının sevgi ve hoşgörü ile karşılandığı insan olarak tanımlamaktadır.

Semerci (2006) ise çocuğu yetişkinlerin minyatürü niteliğinde bir yapıya sahip olmayan canlı bir nesne olarak açıklamakta ve özellikle okul öncesi döneme kadar çocukların diğer çocuklardan ayrı tutulması gerektiğini, korunması ve kollanması ve bu dönemin de bir yetişkin gözetiminde olarak geçirmesini ifade etmektedir.

İnan (1968), kim yetişkin değilse o çocuktur mantığında ele almış olduğu çocuk kavramının halk dilinde erkek ve kız evlatları yaş soy bağını belirleme amacında kullanıldığını ve yine soy bağından ziyade küçüklüğü anlatmak için kullanıldığını ifade etmektedir.

Polat (1997) Çocuğu, biyolojik açıdan ele alarak ergenlik dönemi öncesindeki kişi olarak tarif etmekte ve bu nedenle de anne-babasına bağlı olan ve serbest bir kişiliğe sahip olmayan fert olarak düşünüldüğünü ifade etmektedir.

Kaya (2011), çocukların dünyaya geldikleri andan başlayarak kendine özgü kişilik, his, düşünceye sahip meraklı bir zihinle donanmış olarak ve yenden kurgulama gücüne sahip küçük dehalar olduğunu ifade etmektedir.

Doğan (2000), zamanını finalsiz olarak nitelendirdiği çocuk(luk) kavramı için sürekli bir gelişim gösteren, olgunlaşmamış ve yetkin olmamış, ergin ve reşit görülmeyen şahıs olarak ifade etmekte ve çocuk yaşının bitiminin değişkenliğine dikkat çekerek farklı ülkelerde farklı yaşlarda çocukluğun bittiğini ifade etmektedir.

2.2. Demokrasi ve Okul Öncesi Eğitim

2.2.1. Demokratik Kararlılık ve Demokrasi.

Demokratik Kararlılık: Demokrasi ve gereklerine inanma, savunma ve bunların sürdürülebilir bir şekilde yaygınlaştırılması için takınılan iradi tavır ve tutumlardır.

Ersoy (2008) demokrasiyi, "insan haklarına göre şekillenmiş devlet örgütlenmesi ve hayat biçimidir" şeklinde tanımlar. Toplumsal adalet mekanizması sağlıklı bir şekilde devam ederken, bir taraftan sosyal kültüre ait demokratik değerler de eşzamanlı devam ettirilmelidir. Hukukla yönetilen bir ülkede yurttaşların medeni bir şekilde gelişme ve yaşaması hedeflenmeli, vatandaşlar arasında paylaşma ve dayanışma, hoşgörü ve aidiyet hisleri egemen olmalıdır. Demokratik toplumlar hümanizm akımını savunur ve haklar insan temellidir. Zaten demokratik ortamda karşılıklı fikirlerin serbestçe ifade edilip, gerektiğinde tartışılabilecek zeminlerin oluşmasına ihtiyaç vardır. Bir ülkenin gelişmişlik seviyesi o devletlerin demokratik değerlere verdiği anlam ile hayat bulmaktadır (Ersoy, 2008).

2.2.2. Okul Öncesi Eğitim

Bu dönem 0-72 ay çocukları içeren, bu çocukların bütün gelişim alanlarını destekleyen, bunun için gerekli uyarıcıları ve çevre imkânlarını sağlayan, bunu yaparken de bireysel özelliklere dikkat eden eğitim sürecidir (MEB, 2013). Ülkemizde bu kademe çocukların 0-6 yaş skalasında bulunduğu eğitim dönemini kapsamaktadır. Okul öncesi döneminin önemini ortaya çıkarmış, bu durum Türkiye'de de tesirlerini göstermiştir. Çalışmalar bize bu dönemde çocuklar:

- Empati duygularını geliştirir.
- Kendilerini ifade etme, anlatma yeteneklerini geliştirir.
- Öz denetim kazanmasını sağlar.
- Çocukların bağımsız bireyler olarak karar vermelerini sağlar.

- Çocukların sosyal ilişkileri gelişir.
- Farkındalıkları artar.
- Bilişsel, bedensel, motor, dil, sosyo-duygusal gelişim alanları desteklenir; öz bakım becerileri kazanılır.
- Kişilik yapısı biçimlenir.
- Yaşam boyu etkisi devam eder (Oktay, 2009; Yazar, 2007).

Zengin uyarıcılar ve nitelikli eğitimle öğretmen, bu eşsiz zaman aralığında çocukların çok yönlü ve bütünsel ilerlemesine pozitif katkı sağlamaktadır. Üstelik araştırmalar okul öncesi eğitimi ile kurallara uyma, haklara saygı, ferdi farkları kabullenme ve toplumsal bir fert olma gibi özelliklerin de çocuklara kazandırıldığını ortaya koymaktadır. (Oktay, 2009; Pianta ve Walsh, 1996).

Bekman, Kağıtçıbaşı, Sunar (2009) okul öncesi dönemin etkililiği, maliyet analizi ve kalite çalışmalarında önemli ölçüde bu eğitimi alan bireylerin dil gelişimlerinin, öğrenim sürelerinin, mesleki kariyerlerinin ve çağa ayak uydurma becerilerinin diğerlerine göre önde olduklarını öne sürmüşlerdir. Yapılan araştırmalar, olumlu ortamda sevgiyle büyüyen ve haklarını öğrenen çocukların gelecekte daha iyi birer vatandaş olacaklarını, sosyal ve akademik anlamda daha faydalı bir hayatları olacağını göstermektedir.

2.2.3. Okulun ve Öğretmenin Çocuk Hakları Eğitimindeki Önemi

Çocukların haklarının farkında olabilmesi ve bunları toplum yararına kullanabilmesi için gerekli koşullar sağlanmalıdır. Böylelikle sağlıklı bir toplumun geleceği şekillendirebilir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Kepenekçi'de (1999) çocukların başkalarına saygı duymasının, haklarını öğrenmesinin ve bu hakları korumasının öğretilmesi, içinde bulunulan yerlerin demokratik olmasıyla mümkün olacağını savunmuştur. Ayrıca bu ortamın oluşmasında öğretmenin ve yöneticinin değerine değinmiştir. Öğretmen ve yönetici de bu eğilime sahip olup, sınıf ve okul ortamını ona göre düzenlemelidir.

Howe ve Covell (2005) da çocukların okulda bir sosyal grup elemanı olmanın ne olduğunu, akranlar arasında anlaşmazlıkları nasıl çözümleyeceğini, öğreneceğini, kendi fikirlerini ilk kez açıklayıp, haklarını kullanacağını ve vatandaşlık sorumluluklarını öğreneceği belirtmiştir. Aynı zamanda çocukların bunları öğrenmesi amacıyla eğitimcilerin müfredatı çocuk haklarına uygun şekilde düzenlenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Uçuş (2014)'a göre çocukların demokratik süreç içindeki rollerini öğrenip anlayabilmeleri ancak çocuk haklarının eğitim mekânlarında gündelik hayata transferi ve çocuğun haklara saygı duyup hak arama anlayışı içinde olmasıyla gerçekleşir. Sonuç olarak, çocuk hakları eğitiminin iyi bir şekilde aktarılması için uygun ortamın oluşturulması gereklidir ve bu konuda okul ve öğretmene büyük sorumluluklar düşmektedir.

Bu durumda öğretmenler öncelikle uygun ortam hazırlamalı ve çocuklara rol model olmalıdır. Ayrıca çocuk haklarını bilmeleri, eğitim programlarında bu haklara yer verip, hakları göz önünde bulundurarak davranmaları, hakları kendi hayatlarında önemli bir değer olarak görüp sınıf içinde uygulamaları, okul ve devlet tarafından desteklenerek gerekli kaynağın öğretmenlere sağlanması gerekir (Osler ve Starkey, 1998; Peker- Ünal, 2010). Uçuş (2014), eğer çocuklara hakları çocuğun merkez olarak alınıp, kendi yakın çevresi ile öğretilirse ve çocukların bu hakları sınıflarında ve okullarında uygulanması sağlanırsa hak kavramının soyut olarak değil somut olarak kavranabileceğini söylemiştir. Howe ve Covell (2005) bunlara ek olarak,

öğretmenlerin çocuk haklarını sınıf ortamında etkili bir şekilde öğretmesi için demokratik, işbirlikçi öğrenmeye olanak sağlayan ve çocuk haklarını tartışacak ortam hazırlayan, katılımcı kişiler olması gerektiğini belirtmişlerdir. Shier (2001) çocukların katılım haklarının sınıf ortamlarında dinlenerek, düşüncelerini açıklamaları desteklenerek, karar verme sürecinde öğretmenle eşit güç ve sorumluluk sahibi olarak sağlanacağını belirtmiştir. Landsdown (2005) çocukların gelişimlerini destekleyecek her türlü uygulamada etkin rol oynama hakları bulunduğunu belirtmiş ve çocukların gelişimlerinin de oyun hakkının kullanımıyla gerçekleşeceğini savunmuştur.

2.3. Hak Kavramı

2.3.1. Hak Nedir?

Hukuk sisteminde hak kelimesi ayrı bir yer tutar. Bu kelime Türkçemize Arapçadan aktarılmış ve hak sözcüğünün çoğuludur (Yeğin, 2006). Hukuk açısından hak kavramı, hukuk sistemlerince tanınmış, kullanılma şekli, konusu, şartları ve limitleri saptanmış, yararlanılması devletçe temin edilmiş özgürlüklerdir. Hukuki sistemlerde şahıslar hür iradeye, kendiliğinden karar alma güçlerine sahiptir. Bu gücü kullanıp kullanmaması ise kişinin özgür seçimine ilişkin bir durumdur (Uçuş, 2013).

Pestalozzi çocukların eğitimi hakkında evrensel bir eğitimde ısrarcı olmuş ve limitsiz bir hürriyetin çocuğu istenilen seviyeye ulaştırmayacağı fikrini savunmuştur. Yine Vives ve Pestalozzi eğitime yönelik toplumsal siyasete öncülük eden prensipler biçiminde yer alan, hukuki düzende çocuk hakları modelini görmek olağan görülmemektedir (Erdoğdu, 2018).

Bilindiği üzere bu kavram ülkelerce teminat altına alınmış ve devletler kişilerin anne karnından başlayan süreçte muhafaza etmeyi kendisine ödev edinmiştir. İnsanların örgütlü bir yapıya ulaşması demokrasi kavramını popüler hale getirmiştir. Bireyler de bu yolda birtakım sınırlamalara razı olmuşlardır. Hukuk genelde müspet hukuk aracılığı ile edinilen teminat olarak ifade bulur.

2.3.2. İnsan Hakları

İnsan hakları teorisi, fark gözetilmeksizin insanlık âleminin yararına, doğuştan, dokunulamaz ve asla vazgeçilemez hakların kabulünden doğmuştur. Aslında bu düşüncenin orijinine baktığımızda Antik Yunan'a kadar uzanan bir yaklaşımının eseridir. Bu konular direkt insan hakları teorisinin özelliklerini içermese de insan tabiatına dikkat çekmesi açısından muteberdir. İlkin ilahi unsurlarca açıklanmaya çalışılan insan hakları, bilhassa Rönesans ve reformun etkisiyle tabiat ve ilahi durumlardan soyutlanarak, akıl ve bilimle ilişkilendirilmiş ve ferdi haklara transfer edilmiştir.

Günümüzde, insan hakları hümanizmin de etkisiyle katlanarak yeni anlamlara bürünmektedir. Düşüncelerin hür bir biçimde izah edebilmek, arzuladığı biçimde hürce yolculuk yapabilmesi ve ikamet edebilmesi, diğerleriyle iletişim kurması devlet kurumlarıyla olan münasebetlerinde adilane tutumla karşılaşmak gibi insanın günlük rutin yaşamında birçok sefer bilincinde olmaksızın ve kıymetini anlamadan kullandığımız ve faydalandığımız haklardan bir bölümüdür (Çiftçi, 2006).

İnsan hakları, tarihi arenadaki güç mücadeleleri ve çatışmaların mahsulü olarak genel geçer etik değerler sistemi oluşturmuştur. Değerler sisteminin temelinde; saygı, sevgi, dostluk, kardeşlik, tölerans, hoşgörülü olma, dayanışma, eşitlik ve özgürlük gibi prensipler barındırmaktadır. İnsan hakları bireysel ve toplumsal özellik ihtiva eder. Hukukun evrensel olması, yazılı hukukta herhangi bir barikatla karşılaşmayan, yer ve zaman kavramı açısından değişmeyen önemli haklar olduğu için hukuk genel geçer ve evrenseldir (Gülmez, 2001).

2.3.3. Çocuk Hakları

Çocuk hakları "*kanunen veya ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu; eğitim, sağlık, yaşama, barınma; fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklarının hepsini birden tanımlamakta kullanılan evrensel kavramdır.*"

Çocuk haklarının birçok amacı olmakla birlikte bu amaçlardan muhakkak biri de çocukların kişisel haklarının temin edilmesiyle birlikte çocukların sosyal ortamdaki hayatıyla alakalı durumlara katılmalarını temin etmek olmalıdır. Çocuklara türlü haklardan oluşan medeni, sosyal ve kültürel haklar verilirken, politik haklar konusunda çekinceli olduğu görülmüştür. Politik haklarının olmaması, çocukları diğer büyük yetişkinlerden farklı kılan noktadır (Lordoğlu, 1995; Akt. Musayeva, 2013).

Bir topluluğun saadetini ve refah düzeyini belirleyen bu mesele günümüzün önemli problemlerinden biridir. Bir kültürün, gelişmişlik seviyesi belirlenirken o ortamdaki çocukların nasıl muamele edildiği, istismar ve ihmale açık olmaları kıstas olarak kabul edilebilmektedir. Yine çocuklara sağlıklı gelişme ve büyüme imkânı temin ederek, onlara değer veren topluluklarda ilerlemelerin olması olasıdır. Dünyadaki tüm

çocukların bu haklardan yararlandığını dile getirebilmek için hepsinin durumuna bakılması gerekir. Toplumdaki çocuk sorunları farklı şekil ve biçimlere göre değişiklik göstermektedir. Çocukların karşılaştığı problemlerinin temel nedenleri sorgulandığında çocuğun hayata enterne edilişinin göz ardı edilmesi, toplumsal eşitsizlikler gibi daha dominant çocuk meseleleri oluşturmaktadır. Medeni olmak ve yol kat edebilmek müspet aile tutumları ve ailelerin daha fazla çocukların yanında yer alması, çocuklar için sağlanan güzel yaklaşımlardır. Gelişen ve beliren politik ve sosyal buhranlar, toplumsal ve iktisadi dengesizlikler büyük boyutlara ulaşmıştır (UNİCEF, 2012).

2.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi

2.4.1. Sözleşmenin Kabulü

Sözleşmenin kabulü bir anda olmamıştır. Öncelikle Uluslararası İş Örgütü'nün (İLO) Washington Kararları, sonra çocuk hakları Cenevre Bildirileri ve BM Çocuk Hakları Bildirgesi gibi altyapılardan geçerek günümüze ulaşmıştır. 1959 yılındaki bildiri, imza altına alınmasına rağmen, hukuki müeyyidesi olmayan genel ilkelerden ibaret kalmıştır. Bildirgede alınan kararlar olumlu, sevindirici olmakla birlikte bildirilerin müeyyide etkileri maalesef olmamıştır. Böyle olunca da hukuk boşluk, açıklık kaldırmaz ilkesince sözü geçen ana prensiplerinin genel geçer olması ve bağlayıcı olması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

BMÇHS'nin hükümleriyle ilgili pazarlık yapılması mümkün olmamakla birlikte, belirli standart, şart ve yükümlülükleri de içeren uluslararası arenada görüş birliğine varılmış bir dokümandır. Bu doküman çocukların nerede olduklarına, kim olduklarına, sosyal köken ve orijinlerine, cinsiyetlerine, mezhep-dinlerine-inanışlarına bakılmaksızın bütün çocukların haklarını tarif etmektedir. On sekiz yaşına girmemiş bütün bireyler için yüksek fayda ve menfaati gözetilir, hiç bir şekilde ayrıma tutmadan onların bütün ihtiyaçları karşılanmak mecburiyetindedir. Taraf devletler çocukların haklarının tam bir şeklinde ifa edilmesinden ve yürütülmesinden sorumludur (UNICEF, 2008).

İlgili Sözleşmede, radikal bir dönüşüme neden olan, çocukları küçük ve büyük boyutta gündemin manşetine getiren bir anlaşma olmuştur. İlgili sözleşmeyi kabul edip imzalayan tüm devletler, çocuklarla ilgili olan tüm kurum, kuruluş, müessese, kanun ve yapısal sistemi sözleşme koşullarına uygun bir şekilde ayarlamak ve lüzumlu önlemleri almak mecburiyetindedir. Bununla birlikte söz konusu devletler, çocuklarla ilgili mesuliyetleri yapacak olan ebeveynlere ve diğer mesul şahıslara yardım eder. Sözleşme günümüz dünyasında çocuk haklarına ilişkin temel kanuni tekst anlamındadır (Jones, 2005).

2.4.2. Sözleşmenin Yapı, Hedef ve Dayandığı Prensipler

BMÇHS, üç kısım ve önsözden oluşmaktadır. Önsözde, beşeriyet ailesinin bütün elemanlarının doğuştan şerefle taşınamaz, eşit hakka malik olduklarının bilinmesinin evrende hak ve sulhun esasını oluşturduğunu; hukukta da çocukların ayrımcılık yapılmasının uygun olmadığı ve çocukların ayrı alaka ve desteğe ihtiyaç duyduğu hatırlatılmıştır.

Sözleşme'nin ilk bölümü (m.1-41), çocuğun tarifi, ana prensipler, ülkelerin sorumlulukları ve çocukların sahip olduğu hakları içerir. İlgili sözleşmenin (42-45) maddeleri, ilgili metnin tanıtım ve uygulaması, ülkelerin komite üyelerinin seçim işleri, kuruluşu, çalışma usul ve yerlerine yönelik düzenlemeleri içerir. Yine ilgili sözleşmenin imza altına alınması, tasdik edilmesine (47), metne katılım (m.48), metnin geçerlilik giriş şartlarına (m.49), itiraz yöntemlerine (m.51), sözleşmenin fesih koşul ve tevdi makamına (m.52-53) ve (m.54) sözleşmenin çevirilerine aittir (BMÇHS).

İlgili akdin gayesi, genel temel prensiplerce her türden istismar, ihmal ve kötü işlemlere karşı çocukların korunmasını temin etmektir. Bunun yanında Sözleşme, çocukların potansiyellerini en yükseğe çıkarmak ve kabiliyetlerinin gelişip ilerlemesini oluşturacak atılımlara taslak oluşturmak amacı da gütmektedir (Onur, 2000).

BMÇHS; birey hakları standart ve ilkelerinin çocuklara göre ayarlandığı metindir. İlgili metin; insan haklarının çocuklara göre ayarlanmış versiyonudur. Genç ve çocukların bütün yönleriyle kaliteli ve şuurlu bireyler olarak yetiştirilmesine, yaşadığı yerin, insanlığın huzur ve saadetini ve geleceğini muhafazaya dönük bir yatırımdır. Çocukların yeteneklerini hür ve özgür bir şekilde yükseltebilecekleri imkânlar ve bu imkânların temin edilmesi şartlarını tanımlar (İ. Cılga, 2001).

2.4.3. Sözleşmenin Hukuksal Niteliği

BMÇHS, evrensel hukuk yönünden formatif bir etkiye sahip olarak küçük çocuklarımızın haklarını koruyan, muhafaza eden, çocuğa karşı yapılan davranış ve tutumlarına yönelik kıstas ve standartları genel geçer olarak düzenleyen yasal bir metindir.

İlgili sözleşmesinin hedefine yönelik adı geçen kontrol usul ve esasları; yorum, rapor ve ferdi müracaat yöntemidir. Komitenin kontrol ve müeyyide etkisi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi olmamasına rağmen içinde taşıdığı ihlal, uygulama ve mekanizmalar maddeler nedeniyle kıymet arz etmektedir. Bu sözleşmenin gereğinin yapılmasıyla çocuk hakları ihmallerinin asgariye indirgenmesi olasıdır. Bilhassa ferdi müracaat yolunun aktifçe yürütülmesi, hem ferdi olumsuzlukları bertaraf etme hem de resmi yapılanmanın tesis edilmesi yönünden önemli bir uluslararası kontrol ve takip imkânı verecektir. (Bakınız Ek F)

2.5. İlgili Araştırmalar

Ersoy ve Neslitürk (2007) çocuk haklarının eğitim ve öğretimine Eğitim Fakültesi okul öncesi öğretmenliği programı öğrencilerinin görüşlerini incelemeyi amaçladıkları çalışmalarında okul öncesi öğretmenliği programı son sınıfında öğrenimine devam eden 13 gönüllü öğretmen adayı ile araştırma yapmışlardır. Araştırma kapsamında ilgili öğrenciler çocuk haklarının öğretimine yönelik etkinlikler hazırlayarak uygulamışlardır. Yarı yapılandırılmış bu görüşmede yöntem olarak içerik analizi kullanılmış, veriler analiz edilmiş ve veriler bağlamında çocuk hakları öğretiminde öğretmen adaylarının genel olarak anadil, drama, oyun etkinliklerinden faydalandığı görülmüştür.

Köse (2009), kontrolsüz son-test modelli deneysel çalışmasının amacını okul öncesi öğretmenlerinin demokrasi anlayışlarının değerlendirmek olarak belirlemiştir. Bu doğrultuda rastgele belirlemiş olduğu on ilköğretim okuldan ikişer anasınıfı öğretmenini denek olarak seçmiştir. Kendisi tarafından geliştirilmiş olan 26 maddelik veri toplama aracında öğretmen 6 hafta boyunca günde üç ders saati gözlemlenmiştir. Gözlemler kaydedilerek sonuçlar değerlendirilmiştir.

Yurtsever (2009), ebeveynlerle çalıştığı araştırmasında geliştirdiği ölçekte bazı değişkenlere göre inceleme yapmıştır. Kullandığı ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin gerekli çalışmalar yapan araştırmacı çocuk ve aileye yönelik kimi değişkenlerin ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında etkisi olduğunu araştırma sürecinde gözlemleyerek bu ölçeğin öğretmen formunun geliştirilmesi önerisinde bulunmuştur.

Dağlı (2015), öğrencilerce öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik davranışlarını değerlendirmeyi hedeflediği çalışmasında tarama modeli kullanmış ve konu bağlamında anket geliştirmiştir. Araştırmasını uygulamak için Çekmeköy'deki altıyüz öğrenci seçen araştırmacı ilk bölümünde kişisel bilgi formunun yer aldığı ikinci bölümünde de ise öğrencilerin, öğretmenlerine dair çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin yer aldığı, üçüncü bölümde ise ek görüşlere yer verilmesine yönelik bölümün bulunduğu 3 aşamalı anketi uygulamıştır.

Banko (2017), karma yöntem kullanarak hazırlamış olduğu çalışmasında öğretmenlerinin çocuklara yönelik tutumlarını ve sınıf içi uygulamalarında çocuk haklarına uygun davranış ve düşüncelerini belirlemeyi hedeflemiştir. Medeni durum, yaş, çalıştıkları okul türü, mesleki deneyimleri, sınıflarında bulunan öğrenci sayısı ve çocuk hakları dersi alma durumları gibi değişkenlerin ve öğrenim durumlarının çocuk haklarına yönelik tutumları etkilemediği tespit edilmiştir.

Erdoğan (2018), sınıf öğretmenlerinin kültürlerarası duyarlılık seviyeleriyle çocuk haklarına ilişkin tutumunu temel aldığı çalışmasında karma desenler çalışarak evrenini Mersin ili Tarsus ilçesindeki ilkokullarda çalışan sınıf eğitimcilerinden oluşturmuştur. 2016–2017 eğitim yılında yapmış olduğu çalışmasında nicel verileri için küme örnekleme yöntemini kullanmıştır. "Kişisel Bilgi Formu", "Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ)", "Çocuk Hakları Tutum Ölçeği (ÇHTÖ)" ve görüşme formu kullanarak verileri elde eden çalışmacı netice olarak sınıf öğretmenlerinin ÇHTÖ puanları ile KDÖ puanları arasında, vasat seviyenin aşağısında olduğunu belirlemiştir.

Hareket (2018), çalışmasında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi bağlamında hazırlanmış olan çocuk hakları hikâye serisinin çocukların, kendi haklarına yönelik farkındalıklarının nasıl geliştirilebileceğini ve bu farkındalık sağlama sürecinde karşılaşabilecekleri güçlüklere yönelik ne gibi çözümler üretilebileceğini hedeflemiştir. Yapılan nitel araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim döneminin birinci yarıyılında bir devlet ilkokulunda uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu için sınıfça öğrenim görmekte olan 1 öğretmen ve 15 çocuk ölçüt örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Ön bulgular incelendiğinde araştırmada, araştırmaya katılan çocukların çocuk hakları konusuna ilişkin algılarının ve farkındalık durumlarının geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bal (2019), yaptığı çalışmanın hedef kitlesini seçmek için sınıf öğretmenlerinin paylaşımda bulunduğu bir Facebook grubunu seçmiş ve burada öğretmenlerin faaliyetlerini ve bu grubun sınıf öğretmenlerinin mesleki gelişimlerine ne derece katkı sağladığını incelemeyi amaçlamıştır. Çocuk hakları eğitimi için paylaşımların yapıldığı çalışma grubunu oluşturan Facebook grubundaki 265 kullanıcı kartopu örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Online görüşmenin yapıldığı bu çalışma grubu

19 kişiden oluşmuştur. Sonuçta oluşturulan bu online görüşme sonuçlarının bu facebook gruplarında bulunan sınıf öğretmenlerinin çocuk hakları eğitimi ile ilgili mesleksel ilerlemelerine fayda sağladığını ve bu grubu kullanarak öğretmelerin çocuk hakları eğitimine öneride bulundukları görülmüştür.

İşler (2019), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Akdeniz Üniversitesinin eğitim fakültelerinde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmasında bu öğrencilerin çocuk haklarına yönelik düşüncelerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Öğretmen adaylarının maddelere verdikleri yanıtlardan ziyade ulaşılan skorların değerlendirildiği bu çalışmada çocuk haklarına yönelik tutumlarda cinsiyet, öğrenim görülen program türü, öğrenim görülen üniversite, yaşamının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri, sınıf düzeyi, branşını severek seçme ve ailelerinin gelir durumlarına göre anlamlı farklılıkların olduğunu saptamıştır.

Kükürtçü (2019), Kayseri ilinde bulunan MEB'e bağlı iki okulun anasınıfına devam eden 60-72 aylık 28'i deney (14 kız, 14 erkek), 25'i kontrol (11 kız, 14 erkek) olmak üzere toplam 53 çocuk ile yaptığı çalışmasında çocuk hakları ve demokrasi eğitiminin çocukların demokratik davranışlarına etkisini araştırmıştır. Uygulanan eğitimin işe yaradığı ve davranış düzeylerinde gözle görülür fark olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çetin (2021), öğretmenlerin çocuk hakları hakkında farkındalıklarını ve ne kadar bilgi sahibi olduklarını derinlemesine incelenmesini ve ilgili konuda ölçek geliştirmeyi amaçladığı çalışmasını, Türkiye genelinde okul öncesine giden 3-6 yaş grubu öğrencileri olan öğretmenler ile gerçekleştirmiştir. Çocuk hakları farkındalık ölçeğinin geliştirilmesinde 399 okul öncesi öğretmeninden yararlanan araştırmacı "Çocuk Hakları Farkındalık Ölçeği", beşli likert tipi ölçek ve elli maddeden, Google Forms üzerinden hazırlanan anket sonucunda elde edilen cevaplardaki öğretmen söylemleri araştırmanın veri toplama araçlarıdır. Çalışmaya katılım gösteren 399 öğretmen danışman ve araştırmacı tarafından belirlenen anketi kısa olay durumlarını öğretmenler ile paylaşmıştır.

Karatay (2021), nitel yöntem desenlerinden, temel yorumlayıcı desen ile yürüttüğü çalışmasında eğitim yöneticilerinin ve öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin

görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. 2020-2021 öğretim yılında Tunceli'de çalışan yönetici, uzmanlar ve öğretmenler çalışma grubunu oluşturmaktadır. Veriler görüşme formu ile toplanmış olup, eğitim yöneticilerinin ve öğretmenlerin okullardaki uygulamalarının etkili olmadığı ya da sınırlı seviyede olduğuna ulaşmıştır.

Dönmez (2022), farklı araştırma sorularını cevaplayabilmek mix dataların sentezlenmesi adına hazırlamış olduğu çalışmasında, sosyal bilgiler dersinde ilkokul aktüel vaka kullanımının çocuklarının çocuk hakları tutum ve farkındalıklarına etkisini tespit edebilmeyi amaçlamıştır. Söz konusu çalışmanın çocuk hakları öğretiminde etkili olduğu, öğrenciler için kendilerini ifade edebilecekleri öğrenme ortamları oluşturduğu, olumlu rol model davranışların gösterilmesine katkı sağladığı, çocukların çocuk hakları kullanımında karşılaştığı sorunları somutlaştırarak çözümünde öğrencilere katkı sağladığı görülmüştür.

Yılmaz (2022), yaptığı çalışmasında anne babaların Instagram paylaşımlarıyla ortaya çıkan "share ve parenting" sözcüklerin birleşimi olan sharenting davranışının; erken çocukluk dönemindeki çocukların, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin elektronik dünyadaki versiyonu olan haklarını ihlal edip etmediğini araştırmıştır. Araştırmada nitel araştırma, doküman analizi yapılmış ve altı adet Instagram kullanıcı hesabı oluşturulmuştur. Veri toplama sürecinin sonunda "sharenting" davranışının "çocuğun yüksek yararı", "yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı", "çocuğun görüşlerine saygı" ilkeleri ve "ifade özgürlüğü", "örgütlenme ve barışçıl toplantı özgürlüğü", "mahremiyet hakkı", "aile çevresi, muhtemel bakım" konularında ihlaller olduğu tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, yapılan uygulamaya ait yöntem, çalışma grubu, veri toplama araçları, araştırma süreci ve verilerin toplanması, uygulama verilerinin analizi, geçerlik ve güvenirlik tedbirleri ve etik kurallara uygunluk konularına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Verilerin toplanması için rastgele ve seçkisiz bir şekilde uygun örnekleme yöntemi kullanılarak Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü il ve ilçelerinde çalışan 230 anaokulu öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde rastgele ve seçkisiz uygun örnekleme yönteminin kullanılmasının nedeni, sürece herhangi bir yanlılığın karışmaması ve örneklemin en iyi şekilde temsil edilebilir olmasını sağlayabilmektir (Canbazoğlu-Bilici, 2019). Ayrıca uygun örnekleme araştırmacıya zaman, emek, maliyet konularında kolaylık ve tasarruf sağlamaktadır. Çalışma gruplarına yönelik demografik dağılım Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1: Demografik Değişkenlere Göre Yayılım

		n	%
Eşey	Kadın	215	93,5
	Erkek	15	6,5
Medeni Durum	Evli	178	77,4
	Bekâr	52	22,6
Yaş	20-25	14	6,1
	15-30	45	19,6
	30-35	69	30,0
	35-40	66	28,7
	40-45	26	11,3
	45-50	4	1,7
	50 ve üstü	6	2,6
Yaş grubu	3 yaş	13	5,7
	4 yaş	58	25,2
	5 yaş	159	69,1

Meslekteki hizmet süresi	1-5 yıl	34	14,8
	6-10 yıl	73	31,7
	11-15 yıl	78	33,9
	16-20 yıl	36	15,7
	21 yıl ve üstü	9	3,9
Mezun olunan okul türü	Eğitim fak	185	80,4
	Fen Edebiyat fak	3	1,3
	Yüksekokul	21	9,1
	Diğer	21	9,1
Görev yeri	Adapazarı	51	22,2
	Akyazı	10	4,3
	Arifiye	13	5,7
	Erenler	32	13,9
	Ferizli	4	1,7
	Geyve	11	4,8
	Hendek	19	8,3
	Karapürçek	5	2,2
	Karasu	6	2,6
	Kaynarca	7	3,0
	Kocaali	8	3,5
	Pamukova	8	3,5
	Sapanca	9	3,9
	Serdivan	34	14,8
	Söğütlü	9	3,9
	Taraklı	4	1,7

Analiz sonuçlarına göre bireylerin demografik özelliklerine yönelik dağılımı incelendiğinde; %93,5'i kadınlardan oluştuğu, %77,4'ü evli olduğu, %30'u 30-35 yaşlarında olduğu, %69,1'i 5 yaş grubuna öğretmenlik yaptığı, %33,9'u meslekte 11-15 yıl hizmet verdiği, %80,4'ü eğitim fakültesinden mezun olduğu ve %22,2'si Adapazarı'nda görev aldığı sonucuna varılmıştır.

3.2.Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde nicel iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Nicel veri toplama aracı olarak Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemek için Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen Çocuk Haklarına İlişkin

Tutum ölçeği ve öğretmenlerin demokratik kararlıklarını ölçmek için ise Yeşil (2010) tarafından geliştirilen Demokratik Öğretmen Kararlılık Ölçeği kullanılmıştır.

3.2.1. Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği

Çalışılan ölçek beşli likert tipi ölçek şeklinde düşünülmüştür. Beşli likert tipi ölçekte kullanılan ifadeler "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Tamamen Katılmıyorum seçenekleri bulunmaktadır. Ölçekte çocukların temel dört haklarına yönelik (gelişimsel, yaşamsal, katılım ve korunma) toplam 22 madde vardır. Sorulara verilen cevaplar aynı sırayla 1,2,3,4,5 olarak olarak puanlanmakta, ölçekten alınan puanın yüksek olması olumsuz tutumu göstermektedir. Ölçekteki ifadelerin 19'u olumlu, 3'ü olumsuz kök içermektedir. Olumsuz ifadelere 2,14,15 maddelerinde rastlanılmış olup, ters puanlanmıştır. Ölçekten alınacak en düşük puan 22, en yüksek puan ise 110'dur.

Karaman Kepenekçi (2006) ölçeğin geçerlik ve güvenirliğine ilişkin yaptığı araştırma sonucunda, ölçeğin tek faktörlü olduğunu, ölçekteki maddelerin madde toplam korelasyon katsayılarının .32 ile .61 arasında değiştiğini, Cronback Alpha iç tutarlılık katsayısının .85, yarı test güvenirlik katsayısının ise .77 olarak belirlendiğini ifade etmiştir. Ek A'da Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği ve ölçek izni bulunmaktadır.

3.2.2. Demokratik Öğretmen Kararlılık Ölçeği

Beşli likert tipi ölçekte 1-Hiçbir zaman, 2- Nadiren, 3-Bazen, 4-Çoğu zaman, 5-Her zaman olarak kodlanmıştır. Sınıf içi öğretim uygulamalarında öğretmenlerin sergilemeleri gereken demokratik davranışlarısergilemede kararlı davranma düzeylerini belirlemek üzere geliştirilen ölçek 69 maddeden oluşmaktadır.

Yeşil (2010) tarafından geliştirilen ölçeğin geçerlik çalışması için toplanan veriler üzerinde KMO değeri ile Bartlett testi değerleri hesaplanmıştır. Daha sonra veriler üzerinde faktör analizi yapılmış, madde toplam korelasyonları ile ayırt edicilik güçleri (t testi) belirlenmiştir. Güvenirlik çalışması çerçevesinde ise iç tutatlılık düzeyleri ile kararlı ölçümler yapabilme özellikleri test edilmiştir. Analizlerde $p<0,005$ düzeyi yeterli görülmüştür. Analizler sonunda, ölçeğin KMO değeri 0,936, Bartlett testi

değeri p<0,001 olarak belirlenmiştir. Ölçekteki maddeler tek faktör altında toplanmıştır. Ölçekteki maddelerin madde-test korelasyonları ve ayırt edicilik güçlerinin anlamlı olduğu (p<0.005) belirlenmiştir. Farklı iki zamanda 139 öğrencinin değerlendirmeleri arasında ilişkilerin incelenmesi sonunda her bir madde için anlamlı ilişkiler (p<0,005) belirlendiği için ölçeğin kararlı ölçümler yapabildiğianlaşılmıştır. Ölçek kullanımı için gerekli izinler ilgili akademisyenlerden alınmış olup, ek (D-E) de sunulmuştur.

3.3. Araştırma Süreci ve Verilerin Toplanması

Araştırma süreci yaklaşık 4 aylık bir süre zarfında gerçekleştirilmiştir. İlk olarak okullar bizzat araştırmacı tarafından ziyaret edilmiş, okul idarelerinin yardım ve telkinleri ile durum anaokulu öğretmenlerine çalışmanın önemi anlatılmış, müsait olanlar anında olmayanlar için ise bir hafta sonraki ziyarette çalışmalar teslim alınmıştır. Araştırma sürecinde tüm katılımcıların gönüllü ve istekli olmasına özen gösterilmiştir.Uygulamalardan önce Valilik izni tüm öğretmenlere ve okul idarelerine sunulmuş ve araştırmanın herhangi bir aşamasında hiçbir gerekçe gösterilmeksizin ayrılabilecekleri açıkça vurgulanmıştır. Araştırma süresince tüm aşamalarda katılımcıların soruları yanıtlanmıştır.

3.4. Uygulama Verilerinin Analizi.

Uygulama verilerin analizi SPSS 24.0 programı ile yapılmıştır. Çalışmada ölçek puanları hesaplanmış ve puanların normal dağılıma uygunluğunun belirlemesi için basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Ölçeklerden elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins ve Weeks, 1990; De Carlo, 1997).

Tablo 3.2: Çarpıklık ve Basıklık Değerleri İle Güvenirlik Katsayısı

	n	Minimum	Maximum	Ort.	ss
Demokratik Kararlılık Puanı	230	63,00	100,00	89,03	7,69
Çocuk Haklarına İlişkin Tutum	230	22,00	42,00	26,60	4,31

Analize başlamadan önce 22 veri uç değer olduğundan ve ölçeklerde eksik bırakılan yerler olduğundan silinmiştir. Tablodaki değerler incelendiğinde her bir puanın basıklık ve çarpıklık katsayılarının -3 ile +3 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre puanların normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Puanların normal dağılım göstermesi nedeni ile çalışmada parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Ölçek puanının demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi için t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. T testi, 2 gruplu demografik değişkenlerin analizinde kullanılırken ANOVA testi k (k>2) gruplu değişkenlerin analizinde kullanılmıştır.

3.5.Geçerlik ve Güvenirlik Tedbirleri

Araştırma kapsamında nicel veriler analiz edilirken betimsel analiz uygulamaları yapılmıştır. Sakarya Serdivan, Adapazarı, Erenler ve Hendek ilçesinde görev yapan 85 anasınıfı öğretmenine ölçek uygulatılmış olup, değiştirilmesi gerekli görülen veya kafada soru işareti bırakan yerler çıkartılmıştır. Çalışmanın yeterlidüzeyde güvenirlik ve geçerlik değerlerine sahip oldukları belirlenmiştir.

3.6.Etik Kurallara Uygunluk

Araştırma kapsamında yürütülen ölçekler için ölçek sahibi ilgili akademisyenlerden gerekli izin (Ek-D-E) alınmış olup, bilimsel çerçevede gerekli atıflar yapılmıştır. Tüm katılımcılara uygulama öncesinde bilgi verilmiş olmakla aydınlatılmış rıza onam formları da verilmiştir. Araştırma sürecinin tamamı etik kurallar dikkate alınarak titizlikle yürütülmüştür. KÜ Beşeri ve Sosyal Bilimler Yayın ve Araştırma Etik Kurulu'nun 4 sayılı toplantısında alınan 04.01.2022 tarihli karar ektedir (EK-A).

4. BULGULAR

Öğretmenlerin Demokratik Kararlılık Puanları ile Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Puanlarına ilişkin yapılan korelasyon analizi Tablo 4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1: Anaokulu öğretmenlerin Demokratik Kararlılık Puanları ile Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Puanlarına ilişkin yapılan korelasyon analizi

		Demokratik Kararlılık Puanı	Çocuk Haklarına İlişkin Tutum
Demokratik Kararlılık Puanı	r	1	
	p		
	n	230	
Çocuk Haklarına İlişkin Tutum	r	-,321	1
	p	0,000	
	n	230	230

Demokratik kararlılık puanı ile çocuk haklarına ilişkin tutum puanı (r=-0,321) zayıf düzeyde negatif yönlü bir bağlantı olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin Demokratik kararlılık puanının çocuk haklarına ilişkin tutum üzerindeki etkisini belirlemek için yapılan regresyon Tablo 4.2'de sunulmuştur.

Tablo 4.2: Öğretmenlerin Demokratik kararlılık puanının çocuk haklarına ilişkin tutum üzerindeki etkisini belirlemek için yapılan regresyon analizi

Bgsz Değişken	Bağ. Değişken	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	R^2
		B	Standart Hata	Beta			
Çocuk Haklarına	Sabit	42,635	3,143		13,563	0,000	0,103

İlişkin Tutum	Demokratik Kararlılık Puanı	-0,180	0,035	-0,321	-5,119	0,000

Model:

F=26,202

p=0,000

Demokratik kararlılık puanının çocuk haklarına ilişkin tutum üzerindeki etkisini incelemek için kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=26,202 , p<0,05).

Analiz sonuçlarına göre demokratik kararlılık puanının çocuk haklarına ilişkin tutumu negatif yönde etkilediği (β = -0,321) belirlenmiştir. Çocuk haklarına ilişkin tutum değişiminin %10'u demokratik kararlılık puanı tarafından açıklanmaktadır.

Demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun cinsiyet açısından durumu tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3: Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Cinsiyet Bakımından Farklılık Gösterme Durumu

Cinsiyet		n	Ort.	ss	t	p
Demokratik Kararlılık Puanı	Kadın	215	89,05	7,77	0,152	0,879
	Erkek	15	88,73	6,53		
Çocuk Haklarına İlişkin Tutum	Kadın	215	26,72	4,34	1,495	0,136
	Erkek	15	25,00	3,64		

Analiz sonuçlarına göre demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun cinsiyet açısından istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (p> 0,05).

Demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun medeni durum bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tablo 4.4'de verilmiştir.

Tablo 4.4: Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Medeni Durum Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

Medeni Durum		n	Ort.	ss	t	p
Demokratik Kararlılık Puanı	Evli	178	89,20	7,46	0,622	0,535
	Bekâr	52	88,44	8,47		
Çocuk Haklarına İlişkin Tutum	Evli	178	26,57	4,25	-0,203	0,839
	Bekâr	52	26,71	4,56		

Analiz sonuçlarına göre demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun medeni durum bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (p> 0,05).

Demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun yaş bakımından farklılık gösterme durumunun analizi tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5: Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Yaş Bakımından Farklılık Gösterme Durumu

		n	Ort.	ss	F	p
Kararlılık Davranış Puanı	20-25	14	86,93	6,99	1,443	0,221
	15-30	45	88,02	7,20		
	30-35	69	89,25	7,36		
	35-40	66	88,59	8,78		
	40 ve üstü	36	91,47	6,71		
Çocuk Haklarına İlişkin Tutum	20-25	14	26,71	5,06	0,271	0,896
	15-30	45	26,89	4,96		
	30-35	69	26,51	4,73		
	35-40	66	26,24	3,49		
	40 ve üstü	36	27,06	3,79		

Analiz sonuçlarına göre demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun yaş akımından istatistiki anlamda farklılık yapmadığı bulunmuştur (p>0,05).

Demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun öğretmenlik yapılan yaş grubu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6: Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Öğretmenlik Yapılan Yaş Grubu Bakımından Farklılık Gösterme Durumu

		n	Ort.	ss	F	p
Demokratik Kararlılık Puanı	3 yaş	13	84,92	11,79	2,984	0,053
	4 yaş	58	88,07	7,75		
	5 yaş	159	89,71	7,15		
Çocuk Haklarına İlişkin Tutum	3 yaş	13	29,00	4,93	2,487	0,085
	4 yaş	58	26,07	3,40		
	5 yaş	159	26,60	4,51		

Analiz sonuçlarına göre demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun öğretmenlik yapılan yaş açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (p> 0,05).

Demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun meslekteki hizmet yılı bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları tablo 4.7'de verilmiştir.

Tablo 4.7: Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Meslekteki Hizmet Süresi Bakımından Farklılık Gösterme Durumu

		n	Ort.	ss	F	p
Demokratik Kararlılık Puanı	1-5 yıl	34	84,79	8,30	4,994	0,002*
	6-10 yıl	73	89,14	7,88		
	11-15 yıl	78	89,51	7,51		
	16 yıl ve üstü	45	91,20	6,02		
	1-5 yıl	34	27,88	5,27	1,369	0,253

Çocuk Haklarına İlişkin Tutum	6-10 yıl	73	26,68	4,95		
	11-15 yıl	78	26,23	3,58		
	16 yıl ve üstü	45	26,16	3,41		

*p<0,05

Demokratik kararlılık puanı meslekteki hizmet yılı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p< 0,05). Puanlara göre 16 yıldan fazla hizmet verenlerin 1-5 yıldır hizmet verenlere göre daha yüksek skora sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Analiz sonuçlarına göre çocuk haklarına ilişkin tutumun meslekteki hizmet süresi bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır (p>0,05).

Demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun mezun olunan okul türü bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tablo 4.8'de verilmiştir.

Tablo 4.8: Demokratik Kararlılık Puanı ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Mezun Olunan Okul Türü Bakımından Farklılık Gösterme Durumu

Mezun olunan okul türü		n	Ort.	ss	t	p
Demokratik Kararlılık Puanı	Eğitim fakültesi	185	89,08	7,74	0,220	0,826
	Diğer	45	88,80	7,54		
Çocuk Haklarına İlişkin Tutum	Eğitim fakültesi	185	26,31	4,03	-1,789	0,079
	Diğer	45	27,80	5,21		

Analiz sonuçlarına göre demokratik kararlılık puanı ve çocuk haklarına ilişkin tutumun mezuniyet açısından istatistiki olarak kayda değer farklılık göstermediği bulunmuştur (p>0,05).

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada, geçerlik ve güvenirlikleri çalışmalarla kanıtlanmış, literatürde anlam ifade eden iki önemli ilgili akademisyenin ölçek çalışmaları kullanılmıştır. Bilimsel çalışmalarda süreklilik önemli bir durumdur, çalışmanın farklı evren ve örneklemlerde denenmesi, öğretmenlerce konunun önemine dair farkındalık oluştuğunun sevindirici olduğu düşünülmektedir. Deneysel yöntemin kullanıldığı araştırmada geçerli 230 öğretmen sayısına ulaşılarak, Sakarya İl ve ilçelerde yeni kişi, idareci ve öğretmenlerle tanışılması ve neticede alanla ilgili güncel soru ve sorunların görüşülmesi anlamlı olmuştur.

Bu devrede öğretmenin çocuklara karşı göstereceği demokratik tutum ve kararlılık çocukların ileriki yaşamlarında demokratik kültüre sahip çıkan, haklarının farkında olan, hakların muhafazası için üzerine düşen sorumlulukları ifa eden kişiler olmalarını sağlayacaktır. Hak ve adalet eğitimi, diğer becerilerin de geliştirilmesini sağlar, paylaşma, yardımseverlik, sosyallik, iş birliği yapabilme gibi birçok olumlu proaktif yeterlikler kazanmasını ve bunu davranışlarıyla gösterme ve ilgili şuuru geliştirmeyi içerir (Öztürk,2017).

Çocukların haklarını içselleştirerek öğrenmeleri, çocuk içinde yaşadığı yakın çevrede gördüğü çocukların belirli hakları olduğunu, haklarının sınırsız olmadığını bilmesinin en kestirme yolu, deneme yanılma yaparak öğrenmesidir. Adalet öğretiminin çocuğun bu konular hakkında informe edilmesidir. Bilgi sahibi olduktan sonra çocuğa verilecek azami zaman içerisinde çocuğun içinde bulunduğu yaşantısında bu hareketlerin değişimi izlenmelidir (Öztürk, 2017).

Kor (2013) yaptığı araştırmada anasınıfı öğretmenlerinin ilgili konulardaki görüşlerini değerlendirmiş, çalışmada çocuklara verilecek adalet eğitiminin olumlu bir biçimde öğretilmesi durumunda öğrencilerin bu konu hakkındaki farkındalık ve ilgilerinin muhakkak yükseleceğini savunmuştur (Uluç, 2008).

Pedük (2015) yaptığı çalışmasında, hak eğitiminde öğrencilere şeffaf olunması gerektiğini ve bunu sınıf ortamında mesuliyet verilerek yapılması gerektiğine

değinmiştir. Doğan (2017) ise kıdemli sınıf eğitimcileri ile etkin hak öğretimini incelediği çalışmasında, sınıf eğitimcilerinin adalet, hak konuları işlenirken çocukların yaparak yaşayarak etkin katılımlı etkinliklerle eğitilmesi ve sorumluluk verilmesine dikkat çekmiştir.

Araştırmada öğretmenlerin daha önce ders veya sertifika alıp almadıkları ile ilgili bir madde yer almamıştır. Ancak, yapılan çalışmalarda; Doğan, Torun ve Akgün (2014), Merey (2013) ve Yaşar-Ekici (2014) üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik sertifika ve lisans kurs almalarının, çocuk hakkına ilişkin tutumlarında etkili olmadığını bulmuşlardır. Leblebici ve Çeliköz (2016) de çocuk haklarına yönelik sözleşmeyi okuyan ve okumayan eğitimci namzetlerinin tutumları arasında ayrım çıkmamıştır. Baydık ve Kepenekçi (2009) çalışmalarında özel eğitim Z.E.Ö öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik akademik bilgi sahibi olmanın tutumlarını olumlu yönde etkilediğini bulmuşlardır. Karaman- Kepenekçi ve Baydık (2009) araştırma sonuçlarından elde edilen bilgilerin, bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmeme sebebini çalışmanın farklı grup ve kişilerce yapıldığı fikrini akla getirmektedir. Öteki bulgulara baktığımızda herhangi bir eğitim, kurs, sertifika almanın eğitimcilerin konuya ilişkin tutumlarını fazla etkilemediği görülmektedir. Tutum, bireye has; psikolojik bir araç ile ilgili görüş, davranış ve duygularını sistemli şekilde ortaya çıkan yönelimdir (Kağıtçıbaşı,1998). Ölçeklerinin de duygu, düşünce ve davranışları ölçeceği; bilgi düzeylerini ölçmeyeceği düşünüldüğünde, eğitim alma durumlarının tutumlarda fark yaratmamasının olağan olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda Sakarya'da görev yapan anaokulu öğretmenlerinin demokratik kararlıkları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarının ortalama düzeyde olduğunu görülmekledir. Çeşitli nedenlerle çalışmadan çıkarılan 22 öğretmenin cevaplarının olması durumunda veya eksik cevaplar nedeniyle sayının azalması çalışma için bir eksiklik olabilir ancak mevcut sayının çalışma için yeterli olduğu kabul edilmektedir. 21. yüzyılın hızla gelişen dünyasına göre geleceğin yurttaşlarını eğitmeyi hedefleyen öğretmenlerin her bir çocuğun yapısına, fıtratına ve kuvvetli yanlarına armoni oluşturacak şekilde, onların kuşkularını, ilgilerini, eğitim istekliliğini arttırmayı sağlayan süreç temelli, işbirlikçi ve kritik yapma yeteneklerini işe koşmaya çalıştıkları ve bilimsel çalışmalara duyarlı oldukları düşünülmektedir.

Sadıkoğlu ve Topsakal (2017), yaptıkları çalışmasında çocukların aldığı eğitimlerde hak kavramını incelemek istemiştir. Bunun için eğitim alanındaki bilimsel çalışmalar, ilgili makaleler, araştırmaları incelediğinde zamanla artan trendle bu konuda çalışmaların arttığını belirtmiştir. Temel eğitimin giriş basamağında verilecek otantik eğitimle, çocuk hakları şuurunun pekiştirilmesinde öncelik çocuktan başlanılarak yakından uzağa eğitimsel bir program oluşturulması, ebeveynler, öğretmenler ve çocuklarla etkileşim içerisinde olan her bir fert için bu eğitimlerin verdirilmesiyle alakalı akademik faaliyetlere gereğinden çok gereksinim duyulduğu neticesine ulaşmıştır.

Gömleksiz ve Çetintaş (2011) tarafından öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmada; adayların demokratik tutumlarının cinsiyet, üniversite, bölüm, anne eğitim düzeyi, gelir düzeyi, kardeş sayısı değişkenleri açısından farklılaştığı bulunmuş ancak, baba eğitim düzeyine göre farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada ise demokratik kararlılık puanlarının cinsiyet, medeni durum, yaş ve öğretmenlik yaşı gibi değişkenlerce anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur. Buradaki bulguların bu şekilde tam tersi olarak bulunması öğretmen adayları ile meslekteki öğretmenlerin farkından kaynaklandığı düşünülebilir. Öğretmen olduktan sonra bu tür görüşlerin değiştiği sonucuna varılabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın nicel boyutuna katılım sağlayan okul öncesi anaokulu öğretmenlerin demokratik kararlıkları ile değişik değişkenlerce çocuk hakkına ilişkin tutum değerlerinin tespit edilmesine ilişkin ulaşılan neticelere ve netice sonucunda sunulabilecek teklifler hakkında bilgi verilecektir.

6.1. Sonuçlar

Nicel desende tasarlanan bu araştırmanın amacı anaokulu öğretmenlerinin demokratik kararlıkları ile çocuk haklarına ilişkin tutumlarını saptamaktır. Araştırmanın nicel boyutuna 252 anaokulu öğretmeni katılmıştır, yalnız 230 öğretmenin doldurduğu ölçekler dâhil edilmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda Demokratik Kararlılık Davranış Ölçeği ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeğinden yararlanılmıştır. "Anaokulu öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları ne düzeydedir?" sorusuna cevap aramak amacıyla 230 öğretmenle çalışılmıştır. Sonuç olarak anaokulu öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının pozitif yönde olduğu görülmüştür. Anaokulu öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında yaş, mesleki deneyim ve çalıştıkları görev yeri gibi parametrelerde etkili olmadığı yönünde bulgulara rastlanmıştır. Ayrıca, muazzam bir biçimde anaokulu eğitimcilerinin öğrenim durumlarının tutumlarda etkili olmadığı; alanıyla ilgili herhangi bir lisans veya pedagojik formasyon alarak mezun olan öğretmenlerin, yüksekokul ve diğer seçeneği işaretleyen öğretmenlerin göre çocuk haklarına yönelik tutumlarının diğer çalışmalarla benzeştiği anlaşılmıştır.

Ulaşılan sonuçlar istikametinde eğitimcilerin sınıflarındaki uygulama davranışlarındaki demokratik kararlılık puanları ile çocuk hakları tutumu puanları arasındaki negatif ayrışmanın ölçeğin sınıf öğretmenliği ve üstü eğitim çocuklarına uygun olabileceğini düşünmüş olabilecekleri ve araştırmanın sayıltısında geçen öğretmenlerin doğru cevap verdikleri düşünülmüştür.

Tutum ölçeği, bulgulara göre öğretmenler çocukların korunma hakkına oldukça fazla önem vermekte, onların ihmal, istismar ve şiddetten korunması gerektiğine inanmakta ve sınıf içinde de çocukların korunmasına önem göstermektedirler. Öğretmenlerin çocukların öğrenme süreçleri hakkında fikirlerini almaması ve katılım sağlanacak

etkinlikler hakkında yeterli bilgi vermemeleri katılım kapsamında ele alınan “eğitim ile desteklenme” özelliğinin göz ardı edildiğini düşündürmektedir. Eğitim ile desteklenme özelliği çocukların katılımlarının sağlanması adına onlara yeterli bilgilerin verilmesidir. Etkinlikler hakkında çocukların yeterince bilgilendirilmemesi, katılımın şeffaf ve bilgilendirici olma niteliğinin; bütün çocuklara yönelik etkinliklerin uygulanmaması ise kapsayıcılık niteliğinin sınıf ortamlarında dikkate alınmadığını gösterebilir. Çocukların katılımları hakkında geri bildirim verilmemesi ve değerlendirilme yapılmaması ise hesap verilebilirliğin yeterince önemsenmediğinin bir göstergesi olabilir. Öğretmenlerimizin teorikte çocuk hakları hakkında bilgi sahibi oldukları ama uygulamaya tam olarak dökemediklerini göstermektedir.

Öğretmenlerin çocukların katılımı konusundaki kararlarını dikkate almaları onların gönüllü ve saygılı; çocuk dostu uygulamalar gerçekleştirmeleri de çocuk dostu uygulamalar niteliğine uygun davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Aynı zamanda korunma hakkına yönelik ifadelerde olumlu görüş bildirmeleri ve davranışlarda bulunmaları da emniyet ve riske karşı duyarlılık niteliğini gözettikleri şeklinde yorumlanabilir. Bütün bu bulgulara göre de öğretmenlerin ayrımcılık gözetmeme ve korunma hakkına önem veriyorken; katılım hakkına, yaşam ve gelişme hakkına ve çocukların yüksek yararını gözetme ilkesine yeterince önem vermedikleri belirlenmiştir.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler

- Mevcut çalışma Sakarya merkez il ve ilçeler dahil 16 yerleşim birimindeki anaokulları (Alfabetik sırayla; Adapazarı, Akyazı, Arifiye, Erenler, Geyve, Ferizli, Hendek, Karapürçek, Karasu, Kaynarca, Kocaali, Pamukova, Sapanca, Serdivan, Söğütlü, Taraklı) ile sınırlıdır. Diğer yakın il ve ilçelerinde öğretmenlerin de dâhil edildiği daha geniş bir örneklemle çalışılabilir.

- Eğitimcilerin ilgili konuya dair bilişsel düzeylerini etkileyen faktörler incelenebilir.

- Öğretmenlerin çocuk haklarını sınıfta gözetmeleri ile çocukların kendi haklarını etkin kullanmaları arasındaki ilişki araştırılabilir.

• Eğitimcilerin ve ebeveynlerin ilgili çocuk hakkına ilişkin tutumları ile çocukların haklarının bilincinde olması arasındaki ilişki incelenebilir.

• Öğretmenlerin olumsuz durumlarla baş etme stratejileri ile sınıflarında çocuk haklarını gözetmeye yönelik davranışları arasındaki ilişki değerlendirilebilir.

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Tedbirler

• MEB ve üniversitelerimizde ortaöğretim veya lisansüstü eğitim veren yerlerde çocuk haklarına yönelik derslere yer verilebilir. Derslerde üniversitelerin uzaktan vereceği öğretmenlik öncesi eğitim etkinlikleri aracılığı ile olur.

• Bundan sonraki gelecek çalışmalarda eğitimin üç sacayağından biri olan aile faktörü sisteme dâhil edilebilir ve çocukların demokratik tutum davranış seviyeleri ebeveynlerin doğrudan veya dolaylı olarak gözlemleri istikametinde çalışılabilir.

• Öğretmenlere çocukların haklarını sınıf içinde nasıl destekleyeceklerini gösteren bir eğitim programı hazırlanabilir.

• Çocuk haklarını her ortamda dikkat çekmek için okul paydaşları olan başta okul idaresi, eğitmenler, ebeveynler ve sair okul yardımcı personelleri için değişik eğitim etkinlikleri düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi, 151*, 3-24.

Akyüz, E. (2015). *Çocuk hukuku: Çocukların hakları ve korunması.* Ankara: Pegem Akademi.

Antakyalıoğlu, Ş. & Kumcu, D. (2010). *Büyümeden adaleti beklemek mümkün mü? Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 20. Yılında Türkiye'de Çocuk Hakları.* Ankara: Maya Akademi.

Aral, N. & Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi, 151.*

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, *Convention on the Rights of the Child*, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3, [Çevrim-içi: https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf, Erişim tarihi 9 Haziran 2022].

Bulut Pedük, Ş. (2015). Çocukların hak ettiği eğitimi almalarında onların gelişim haklarını bilen ve dikkate alan okul öncesi öğretmenleri olabilmek. Milli Eğitim Dergisi, 45(206), 97-105.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F.(2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (20. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Cılga, İ. (2006). Okullarda demokrasi uygulamalarına katılan öğrencilerin ailelerinde demokrasi ve katılım. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24(2),* 273-296.

Claude, R. P. (2005). The right to education and human rights education. Sur. Revista Internacional de Direitos Humanos, 2(2), 36-63.

Coşkun, T. (2015). *Early Childhood Teachers 'beliefs Towards Participation Rights of Children (Doktora Tezi),* ODTÜ, Ankara.

Covell, K. & McNeil, J.K. & Howe, R.B. (2009). Reducing teacher burnout by increasing student engagement: A Children's Rights approach. *School Psychology International*, 30(3), 282-290.

Covell, K. & Howe, R. B. (2011). *Rights, Respect and Responsibility in Hampshire Country: RRR and Resilience Report*. Cape Breton University: Children's Rights Centre.

Creswell, J.W. (2014). *Research Design.* U.S.A: SAGE.

Creswell, J.W. & Plano- Clark, V. (2015). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi.* (Y. Dede ve S.B. Demir, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık (Orijinal kitap 2011'de yayımlandı).

Crosse, S. B., Kaye, E., & Ratnofsky, A. (1992). A report on the maltreatment of children with disabilities. Retrieved May 25, 2022 from https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED365089.pdf

Çakmak, E. (2013). Çocuk hakları ve medya okuryazarlığı eğitimi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 10(22), 209-224.

Çalışkan, Z., Sağlam, M. & Ulutaş, A. (2015). Bebeklik Döneminde Çocuk Hakları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1(2),* 502-510.

Çamkerten, F. (2001). Okul öncesi eğitimde uygulanan program ve çocukların demokratik davranışları ile öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Çetinkaya, N. (1998). *Öğretmenlerin ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının değerlendirilmesi.* Marmara Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Çetinkaya, Ç., & Kıncal, R. Y. (2015). Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocukların Demokrasi Eğitimi. *Journal of Gifted Education Research*, 3(1).

Dağlıoğlu, H. E.(2015). Okul öncesi öğretmeninin özellikleri ve okul öncesi eğitime öğretmen yetiştirme. Gelengül Haktanır (Ed.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş (41-78).* Ankara: Anı Yayıncılık.

De Carlo, L.T. (1997), "On the Meaning and Use of Kurtosis", Psychological Methods, 2: 292-307.

Demir, R. (2020). Türk Medeni Kanunu'na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9 (2), 271-303.

Demirci, G. (2010). *Türk medeni hukukunda çocuğun korunması*. Selçuk Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Demirezen, S., Altıkulaç, A. & Akhan, N. E. (2013). Children's Rights according to primary school students. *Educational Research Association The International Journal of Educational* Researchers, 4(1), 39-52.

Dereli-İman, E. (2014). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk sevgisi ve öğretmenlik mesleğine ilişkin motivasyonlarının incelenmesi, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7(4), 482-505.

Dewey, J. (1996).Demokrasi ve eğitim (çev. M. S. Otaran). İstanbul: Başarı Publication.

Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - *Journal of Qualitative Research in Education, 3(1),* 7-25.

Dobozy, E. (2007). Effective learning of civic skills: democratic schools succeed in nurturing the critical capacities of students. *Educational Studies, 33 (2),* 115-128.

Doğan, Y., Torun, F., & Akgün, İ. H. (2014). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *International Journal of Human Sciences,* 11(2), 503-516.

Doğanay, A., & Sarı, M. (2004). Elementary school students' devotion level to democratic values and comparison of the effect of overt and hidden curriculum on gaining democratic values in terms of students' and teachers opinions. *Educational Administration in Theory & Practice,* 39, 356-383.

Dönmez, T. (2015). İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Profilleri İle Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi: Ankara.

Durmuşoğlu-Saltalı,N. & Erbay, F. (2013). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Konuşma, Dinleme ve Empati Becerilerinin Çocuk Sevme Davranışı Açısından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(*1), 159-174.

Elkatmış, M. (2007). *İngiltere ve Türkiye'deki İlköğretim I. Kademede İnsan Hakları Eğitimlerinin Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi. Ankara.

Elkind D. (2001). *Değişen dünyada çocuk yetiştirme ve eğitim, Dünyada ve Türkiye'de değişen çocukluk* (Çev. Emine Gül Kapçı). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Erbay, E. (2010). *Çocuk Hakları ve Türkiye'de çocuk işçiliği sorunu: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 20. Yılında Türkiye'de Çocuk Hakları.* Ankara: Maya Akademi.

Erdem, A. R. ve Sarıtaş, E. (2006). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim elemanlarının davranışlarının demokratikliğine ilişkin algıları (PAÜ Örneği). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16, 525-538.

Ersoy, A.F. (2012). Vatandaşlık Eğitiminde İhmal Edilen Bir Alan: Evde ve Okulda Çocuk Haklarının Eğitimi. International Online Journal of Educational Sciences, 4 (2), 359-376.

Evik, A. H (1998). *Çocuk suçlarının yargılanması ve yaptırımların uygulanması rejimi*. İstanbul Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Fazlıoğlu, Z (2007). *Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan çocuk hakları konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin Bilinç Düzeyleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi: İstanbul.

Franklin, B. (1993). *Çocuk Hakları* (A. Türker, Trans.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gander, M.J. and Gardiner, H.W. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Yayıma Hazırlayan: Onur, B. (2001). Ankara: İmge Kitabevi.

Gelbal, S. & Duyan, V. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin çocuk sevme durumlarına etki eden değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38*, 127-137.

Goldberg, J.L. (2008). *The impact of a human rights education on student attitudes and behaviors* (Doctoral dissertation), Northcentral University, Arizona.

Gömleksiz, N. G. ve Çetintaş, S.(2011). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları. Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 17 (2011) 1-14.

Gözütok, F. D. (1995). Öğretmenlerin demokratik tutumları. Ankara: TDV Yayınları.

Groeneveld, R.A. and Meeden, G. (1984), "Measuring Skewness and Kurtosis", The Statistician, 33: 391-399.

Gürkan, T. & Koran, N. (2014). 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programının çocuğun katılım hakkına yer verme durumu açısından incelenmesi. *Journal of Teacher Education and Educators, 3*(2),203-226.

Haçat, S.Oğuz ve Demir, F.Betül (2020). Sosyal Bilimlere Uzaktan Eğitimde Bakış, Pegem Akademi, 2020.

Hareket, E. (2015). *Çocuk meclisi uygulamalarının bazı değişkenlere göre çocuk haklarına ilişkin algı gelişimine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Hareket, E. & Gülhan, M. (2016). Perceptions of students in primary education department related to children's rights: A comparative investigation. *Journal of Education and Learning, 6*(2), 41-52.

Hareket, E. (2018) *Eğitim hukuku bağlamında çocuk hakları eğitimi: bir eylem araştırması* (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.

Hart, S. N. & Pavlovic, Z. (1991) 'Children's rights in education: An historical perspective', School Psychology Review. 20, 3, pp. 345–358.

Heneman, H. G., III, Kimball, S., & Milanowski, A. (2006). The teacher sense of efficacy scale: Validation evidence and behavioral prediction. Madison:

University of Wisconsin–Madison, Wisconsin Center for Education Research. Retrieved May 25, 2022 from https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED496313.pdf

Herczog, M. (2012). Rights of the child and early childhood education and care in Europe. *European Journal of Education*, 47(4), 542-555.

Hopkins, K.D. and Weeks, D.L. (1990), "Tests for Normality and Measures of Skewness and Kurtosis: Their Place in Research Reporting", Educational and Psychological Measurement, 50: 717-729.

Howe, R.B. & Covell, K. (2005). *Empowering children: Children's Rigts Education as a pathway to citizenship.* Canada: University of Toronto Press.

İflazoğlu, A. & Bulut, M.S. (2005). Anasınıfı öğretmenleri ile öğretmen adaylarının sınıf yönetimine bakış açıları: Nitel bir çalışma örneği. 1. Uluslararası Okul Öncesi Kongresi.

Jones, G. (2005). Children and Development Rights, Globalization and Poverty. Progress in Development Studies, 5 (4), 336-342.

Kaboğlu, İ. Ö. (1993). *Özgürlükler hukuku*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç., Sunar, D., Bekman, S., Baydar, N. & Cemalcılar, Z. (2009). Continuing effects of early enrichment in adult life: The Turkish Early Enrichment Project 22 years later. *Journal of Applied Developmental Psychology, 30,* 764-779.

Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları, *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 3, 143-162.

Karadağ, E. (2007). Yapılandırmacı öğrenme ile ilgili öğretmen yeterliliği ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik analizleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 7, 153-175.

Karakaş, B. ve Çevik, Ö.C. (2016). Çocuk refahı: Çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(3), 887-906.

Karakütük, K. (2001). Demokratik laik eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kardeş, S., Banko, Ç., Eren, S. & Antakyalıoğlu, Ş. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5* (54), 469-481.

Karaman-Kepenekçi,Y (1999). Eğitimcilerin insan haklarına yönelik tutumları. Ankara Üniversitesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi, 32.*

Karaman-Kepenekçi, Y. & Nayır, F. (2012). Çocukların ana babaları tarafından istismar ve ihmaline ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *International Journal of Social Science, 5*(7), 437-455.

Kaya, H. , Baykuzu Gündüz, G. & Erden, H. G. (2020). Mülteci ve Sığınmacı Çocuklarda Yüksek Yararın Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31 (2), 764-790. DOI: 10.33417/tsh.649514.

Kaya, S.Ö. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri.* Afyon Kocatepe Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Kaymak Özmen, S. , Öcal, T. , Özmen, A. (2012). ‘‘The Effect of Children's Rights Training on Primary School Students' Utilization and Knowledge Level About Children's Rights’’, Education 3-13: *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 42, 2, 138–153.

Kent Kükürtcü, S. (2011). *5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kepenekci, Y. (2006). A study of university studets’ attitudes towards children’s rights in Turkey. *The International Journal of Children’s Rights, 14*, 307-319.

Kepenekçi, Y.& Baydık, B. (2009). Zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42*(1),329- 350.

Kesici, Ş. (2008). Democratic teacher beliefs according to the teacher’s gender and locus of control. *Journal of Instructional Psychology, 35 (1), 62-69.*

Kıncal, R. Y. ve Işık, H. (2003). Demokratik eğitim ve demokratik değerler. Eğitim Araştırmaları, 3 (11), 54-58.

Kızıltepe, G. İ., Uyanık, Ö., Özsüer, S., & Yaşar, M. C. (2014). 61–72 Aylık Çocukların Demokratik Tutum Ve Davranışlarının Anne Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 173(173), 227-244.

Kor, K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerin Çocuk Hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Koran, N. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların katılım hakkı konusundaki uygulamalarının öğretmen adayı gözlemlerine göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Girne Amerikan Üniversitesi, Girne.

Koran, N. (2015, 13 Mayıs). *Öğretmenlere yönelik Çocuk Hakları ve hak ihlalleri eğitiminin değerlendirilmesi üzerine nitel bir çalışma*. Uluslararası Katılımlı III.

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi: Erken Müdahale. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1, 542-557.

Kurt, S. L. (2013). *Türkiye'de çocuk haklarının bilinirliği: uluslararası sözleşmeler kapsamında çocukların çocuk hakları bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Ankara.

Landsdown, G. (2005). *Innocenti insight the evolving capacities of the child*. UNICEF Innocenti Preseed Centre, Florence,Italy. [Available at: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/evolving-eng.pdf, accessed 11 November, 2016).

Leblebici, H. , Çeliköz, N. (2017). Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi ve Eğitim Araştırmaları*, 3(1), 307–318.

Mapiasse, S. (2007). Influence of the Democratic Climate of Classrooms on Student Civic Learning in North Sulawesi, Indonesia. *International Education Journal*, 8(2), 393-407.

MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü (2006). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: MEB Yayınları.

M.E.B, (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*, Ankara.

Merey, Z. (2013). Social studies pre-service teachers' attitudes towards children's rights. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 9*(3), 243-253.

Moors, J. J. A. (1986), "The Meaning of Kurtosis: Darlington Reexamined", *The American Statistician,* 40: 283-284.

Musayeva, G. (2013). *Avrupa Birliği, Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyetlerinde çocuk hakları*. Selçuk Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Myers, R. (1992). *Hayatta kalan oniki,* İstanbul: AÇEV.

Neslitürk, S. & Ersoy, A.F. (2007). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 3*(2):245-257.

Oktay, A. (2005). Okul öncesi eğitimin önemi ve yaygınlaştırılması. Ayla Oktay ve Özgül Polat Unutkan (Ed.), *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular(11-24).* Ankara: Morpa.

Oktay, A. (2009). Okul öncesi eğitime giriş. Ed. Şefik Yaşar. *Okul öncesi eğitimin düşünsel temelleri,* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Onur, B. (2005). *Türkiye'de çocukluğun tarihi*. Ankara: İmge Kitapevi.

Özdemir Doğan, G. (2017). *Çocuk hakları eğitiminde uzman sınıf öğretmenlerinin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimi: Anlayışlar ve uygulamalar.* Gaziantep Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Öztürk, A., & Doğanay, A. (2017). Çocuk Hakları Temelli Okul Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 41-58.

Özyıldırım, T. (2007). *Ankara ili ilköğretim okulu öğrencilerinin katılım hakkını kullanma durumlarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Peker-Ünal, D. (2010). *İlköğretim öğretmenlerine yönelik web tabanlı çocuk hakları eğitimi programı (*Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Peker, R. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi: Manisa ili örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Perliger, A., Canetti-Nisim, D., & Pedahzur, A. (2006). Democratic attitudes among high-school pupils: The role played by perceptions of class climate. School Effectiveness and School Improvement, 17 (1), 119-140.

Pianta, R. C. & Walsh, D. J. (1996). *High risks children in schools: constructing sustaining relationships*. New York: Routledge.

Postman, N. (1995) *Çocukluğun yok oluşu* (Çev. İnal, K.) Ankara: İmge.

Reijntjes, A., Stegge,H.& Terwogt, M.M. (2006).Children's coping with peer rejection the role of depressive symptoms, social competence and gender, *Infant and Child Development, 15*, 89-107.

Rogan, R.P. (2006). Voices and empowerment in a democratically-constructed elementary school classroom: A participatory action research study of our beliefs. Unpublished doctoral dissertation, Graduate Faculty of The University of Georgia, Athens. Retrieved May 25, 2022 from https://getd.libs.uga.edu/pdfs/rogan_robert_p_200605_phd.pdf

Rousseau, J.J. (2011). *Emile ya da çocuk eğitimi üzerine. İ*stanbul: Kilit Yayınevi.

Save the Children (2006). *Children's rights: A teacher guide.* London, UK.

Sarı, M., Sarı, S. & Ötünç, M.S. (2008). An investigation of devotion to democratic values and conflict resolution abilities: A case of elementary school students. Educational Sciences: Theory & Practice, 8, 183-192.

Schweinhart, L.J. (2017). Günümüzde erken çocukluk eğitimi ve müfredat modelleri. Ebru Aktan Acar (Ed.), *Erken Çocukluk Eğitimi: Büyük Düşünceler/Fikirler, Modeller ve Yaklaşımlar (1-11*), Ankara: Nobel.

Senemoğlu, N. (2001). Çocuk Hakları, çalışan çocuklar ve eğitim sorunları**.** *Milli Eğitim Dergisi*, 151.

Sertelin- Mercan, Ç. (2010). Gelişim psikolojisinde kuramlar ve araştırma yöntemleri. Hatice Ergin ve Armağan Yıldız (Ed.), *Gelişim Psikolojisi (5-29).* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sever, S. (2002). Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme*, Ankara Üniversitesin Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 35 Sayı: 1-2.

Sheridan, S., & Samuelsson, P. (2001). Children's conceptions of participation and influence in preschool: A perspective on pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early childhood, 2,* (169-194).

Shier, H. (2001).Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations, *Children and Society, 10*, 107–117.

Shumba, A. (2003). Children's Rights in Schools: What Do Teachers Know?. Child Abuse Review, 12, 251-260.

Sildir, E. (2016). *Okul Öncesi Döneme Yönelik Hikâye Kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığı (2013) Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Sosyal Duygusal Alan Gelişimle İlgili Kazanımları Desteklemeleri Yönünden İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.

Şallı, D. (2017). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Hakları ile İlgili Görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırma Dergisi*, 6(2), 80-87.

Şirin, M. C. (2019). Çocuğun Yararı Gözüyle Çocuğun Yüksek Yararı İlkesine Bakış. *Çocuk ve Medeniyet, 4 (8),* 219-240.

Taçman, M. (2006). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları. Cypriot Journal of Educational Sciences, 1 (1), 30-46. Retrieved May 25, 2022 from https://un-pub.eu/ojs/index.php/cjes/article/view/73

Tibbitts, F., & Fernekes, W. R. editor: Totten S.,& Pedersen, J. (2011). Human rights education. Teaching and studying social issues: *Major programs and approaches,* 87-118.

Torun, F. & Duran, H. (2014). Çocuk Hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(16), 418-448.

Tozduman-Yaralı, K. & Güngör-Aytar, F. A. (2017). Okul öncesi sınıflarında çocuğun katılım hakkının çocukların ve öğretmenlerin görüşlerine göre incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(1), 29-47.

Tuğrul, B. ve Yılmaz, H.H. (2013). Toplum temelli erken çocukluk hizmeti sunumu kılavuzu. Ankara: UNICEF Türkiye Ofisi.

Tunç Çakır, D.(2008). *Çocuk Hakları Sözleşmesinin Eğitim Politikalarına Yansımaları Konusunda Milli Eğitim Bakanlığı Uzmanlarının Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Türkoğlu, D. & Gültekin- Akduman, G. (2013). Üniversitelerin okul öncesi eğitimi programlarında "çocuk hakları" dersi ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi,1*(2), 56-68.

Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilköğretim programlarındaki yeri ve Sözleşme'ye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri* **(**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Uçuş, Ş. ve Şahin, A. E. (2012). Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1 (3),* 25-41.

UNICEF (2014). *Child Rights Toolkit.* [Çevrim-içi: https://www.unicef.org/media/77146/file/UNICEF-CRE-Toolkit-with-appendices pdf Erişim tarihi: 9 Haziran 2022].

Unutkan, Ö.P. (2008). İnsan Hakları, Çocuk Hakları ve Eğitimi (Ed. A. Oktay). İçinde Eğitim Bilimine Giriş. (ss: 98-120). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ural, O. ve Ramazan, O. (2007). Türkiye'de okul öncesi eğitimin dünü ve bugünü: Türkiye'de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri. Ankara: *Türk Eğitim Derneği Yayınları*.

Uysal, H., Akbaba-Altun, S. & Akgün, E. (2010). Okulöncesi öğretmenlerinin çocukların istenmeyen davranışları karşısında uyguladıkları stratejiler. *İlköğretim Online, 9*(3), 971-979.

Washington, F. (2010). *5–6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yağan, S. (2010). Bağımsız anaokullarında görev yapan öğretmenlerin ve okul müdürlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimine ilişkin görüşleri: Eskişehir ili örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Yağcı, E. (1998). Demokrasi ve eğitim. Eğitim ve Bilim, 22(107).

Yapıcı, Ş. ve Yapıcı, M. (2004). Bir değer olarak çocukluk. *Üniversite ve Toplum Dergisi*.

Yaşar, Ş. (2008). Okulöncesinde Demokrasi Eğitimi ve Çocuk Hakları. H. Deveci, (Ed.),. *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*. 70-92.

Yaşar-Ekici, F. (2014). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(8), 66- 77.

Yavuzer H. (2006). Çocuk eğitimi el kitabı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşil, R. (2002). Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi. Ankara: Nobel.

Yeşil, R. (2004). İnsan hakları ve demokrasi eğitiminde yöntem. *GÜ Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 35-41.

Yeşilkayalı, E. & Yıldız-Demirtaş, V. (2013). Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 36,* 12-27.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım-Doğru, S.S. (2015). Yasal düzenlemeler. S.S. Yıldırım Doğru (Ed.) Çocuk hakları ve koruma: Aile refahı ve koruma. İçinde (ss: 1-38). Ankara: Eğiten Kitap.

Yoleri, S. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk sevme düzeyine etki eden değişkenlerin incelenmesi. *Ejer Congress*, 24-26 Nisan, İstanbul Üniversitesi Kongre Merkezi.

Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yurtsever Kılıçgün, M. & Oktay, A. (2011). Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Standardizasyonu. *Buca Faculty of Education Journal*, (31).

Zencirci, İ. (2003). *İlköğretim okullarında yönetimin demokratiklik düzeyinin katılım özgürlük ve özerklik boyutları açısından değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

.

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu

TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI	TOPLANTI TARİHİ
1	4	4.01.2022

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yapan Prof. Dr. Atila ÇAĞLAR'ın sorumlu araştırmacı, Arş. Gör. Mehmet KUMRU'nun yardımcı araştırmacı olarak yapmayı planladıkları **"Okul Öncesi Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi"** isimli çalışması Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunca onaylanması uygun bulunmuştur.

Bu bilgiler ışığında; Aydınlatılmış Onam Formunun gönüllülere imzalatılarak gerekli bilgilendirmelerin yapılması ve etik davranış ilkelerine uyulması şartıyla söz konusu araştırmanın yapılması Etik Kurulumuzca uygun görülmüş ve onaylanmasına toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN Kurul Başkanı	Prof. Dr. Yavuz UNAT Başkan Yardımcısı	Prof. Dr. Eyüp AKMAN Kurul Üyesi
Prof. Dr. Burhan BALTACI Kurul Üyesi	Prof. Dr. Tolga ULUSOY Kurul Üyesi	Prof. Dr. Erol TURAN Kurul Üyesi
Prof. Dr. Kutay OKTAY Kurul Üyesi		

DAĞITIM LİSTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
Sayın Prof. Dr. Atila ÇAĞLAR

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu: FMH4A43 Belge Takip Adresi: www.kastamonu.edu.tr/belgedogrulama

Adres: Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü, Kuzeykent Yerleşkesi, Merkez/Kastamonu
Telefon No: <txtTel> Faks No: (0 366) 2801038
e-Posta: İnternet Adresi: www.kastamonu.edu.tr
Kep Adresi: kastamonuuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Serdar Durur
Raportör
Telefon No: <txtTel>

EK B MEB İZİN BELGESİ

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-29065503-44-44553533 28/02/2022
Konu : Çalışma İzin Talebi
(Mehmet KUMRU)

VALİLİK MAKAMINA

Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mehmet KUMRU'nun "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları İle Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi" konulu çalışma yapma talebi, adı geçen Üniversitenin 09.02.2022 tarihli ve 2200011209 sayılı yazıları ile bildirilmiştir.

Söz konusu çalışmanın, Müdürlüğümüze bağlı anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenlerine, eğitim öğretimin aksamasına mahal vermeden gönüllülük esasına dayalı olarak, okul yönetiminin belirleyeceği zaman ve şartlarda 2021-2022 eğitim öğretim yılında uygulanması, çalışmada sadece ekteki mühürlü anket sorularının kullanılması ve yasal gerekliliğin ilgili okul müdürlüğünce yerine getirilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ebubekir Sıddık SAVAŞÇI
Millî Eğitim Müdürü

OLUR

Murat KARASU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Resmi Daireler Kampüsü B Blok 54290 Adapazarı / SAKARYA
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Hakan GÜL
Telefon No : 0 (264) 251 36 14
Unvan : Memur
E-Posta: aske54@meb.gov.tr
İnternet Adresi: http://sakarya.meb.gov.tr
Faks:2642513611
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 5d42-d978-3f5e-8737-9943 kodu ile teyit edilebilir.

EK C ORİJİNALLİK BELGESİ

EK Ç DEMOĞRAFİK BİLGİ FORMU VE KULLANILAN ÖLÇEKLER

Değerli Katılımcılar;

Elinizdeki ölçek sizlerin demokratik kararlılık ve çocuk haklarına yönelik tutumlarınızı ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçek Kişisel Bilgi Formu, Demokratik Kararlılık Ölçeği ve Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği olarak üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm olan kişisel bilgi formu sizlerin bilginize yönelik soru maddelerinden oluşmaktadır. İkinci bölüm 69 maddelik Demokratik kararlılık ölçeğinden, üçüncü bölüm ise 22 maddelik Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeğinden oluşmakta olup, ölçekte bulunan maddelere Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Tamamen Katılmıyorum maddeleri bulunmaktadır. Sizden kendinize göre en uygun olan seçeneği işaretlemeniz beklenmektedir.

Bu ölçeğin sonuçları Yüksek lisans tezi için kullanılacak olup, formlara lütfen adınızı yazmayınız. Ölçek sonuçlarının güvenilir olması için soruları içtenlikle cevaplamanız ve boş bırakmamanız gerekmektedir. Formun doldurulmasında göstereceğiniz duyarlılığa şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Mehmet Kumru

Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz: (a) Kadın (b) Erkek

2. Medeni Durumunuz: (a) Evli (b) Bekâr

3.Yaşınız: (a) 20-25 (b) 25-30 (c) 30-35
(d) 35-40 (e) 40-45 (f) 45-50
(g) 50 ve üstü

4. Öğretmenlik Yaptığınız Yaş Grubu:
(a) 3 Yaş (b) 4 Yaş (c) 5 Yaş

5. Meslekteki Hizmet Yılınız:
(a) 1-5 yıl (b) 6-10 yıl c) 11-15 yıl (d) 16-20 yıl
(e) 21 yıl ve üstü

6, Mezun Olduğunuz Okul Türü:
(a) Eğitim Fakültesi (b) Fen Edebiyat Fakültesi
(c) Yüksekokul (d) Diğer….

7. Görev Yapılan Yer Adı: (a) İl Merkezi: ……..(b) İlçe Merkezi: ……..

Değerli öğretmenler,

Aşağıda, bir öğretmenin demokratiklik yönüyle değerlendirilmesini içeren maddelere yer verilmiştir. Her bir maddenin karşısında, belirtilen davranışı, ne sıklıkta gösterdiğiniz ile ilgili seçenekler bulunmaktadır. Sizden istenilen, *kendinizi* bu özellikler yönünden değerlendirmenizdir. Düşüncelerinizi samimi ve içten olarak belirtmeniz, araştırma için çok önemlidir. *Araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.*

(0) Hiçbir zaman (1) Bazen (2) Sıklıkla (3) Çoğu zaman (4) Her zaman anlamına gelmektedir.						
	ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARI	**Seçenekler**				
1	Sınıf içi davranış kurallarını belirlerken, çocukların da düşüncelerini alma					
2	Dersinde takip edeceği öğretim yöntemlerini belirlerken, çocukların da önerilerini alma					
3	Çocukların oturma düzeni ve sınıf dizaynını belirlerken çocukların isteklerini alma					
4	Kendi rehberliğinde çocuklara çalışmalar yaptırma					
5	Alınan kararlarda çocukların istek, beklenti ve düşüncelerini belirtme					
6	Çocukları, okul ya da sınıflarında değişik amaçlarla yapılan seçimlere aday ya da seçmen olarak katılmaya özendirme					
7	Sınıf içi davranış kurallarını uygularken çocuklar arasında eşit davranma					
8	Davranış kurallarını belirlerken çocukların beklentilerini almada eşit davranma					
9	Eğitsel imkânlardan (araç-gereç vb) yararlandırırken çocuklar arasında eşit davranma					
10	Çocuklar arasında cinsiyet, inanç ve düşünce ayrımları yapmaktan kaçınma					
11	Ödül ve cezalar konusunda çocuklar arasında ayrım yapmaktan kaçınma					
12	Çalışkan ve tembel çocuklar arasında ilgilenme yönüyle eşit davranma					
13	Soru sorma ve söz hakkı vermede çocuklar arasında eşit davranma					
14	Görev ve sorumlulukları çocuklara eşit bir şekilde dağıtma					
15	Farklı düşüncelere tarafsız ve eşit yaklaşım sergileme					
16	Görev ve sorumluluk verirken çocukların ilgi ve yeteneklerini dikkate alma					
17	Çocuklara zaman ayırırken öğrenme hızları gibi bireysel farklarını dikkate alma					
18	Ödül ya da cezaları, çocukların genel davranış ve alışkanlıklarına göre verme					
19	Öğretime ve sınıf içi etkileşime ilişkin kurallar belirleme					
20	Kuralları uygularken çocukların genel davranış ve alışkanlıklarını dikkate alma					
21	İnsanlarla ilişkilerinde adil davranmaları konusunda çocukları yönlendirme					
22	Çocukların düşüncelerini dikkatle ve sonuna kadar dinleme					
23	Çocukların kişilikleri ile alay etmekten ve aşağılamaktan kaçınma					
24	Çocuklar önünde diğer öğretmen ve idarecileri kötülemekten kaçınma					
25	Çocuklara ceza vermeden önce onlara savunma hakkı tanıma					
26	Farklı düşüncelere sahip olan çocukları, diğerlerinin baskılarından koruma					
27	Çocukların kişisel inanç ve değer yargılarına saygı duyma					
28	Çocukları, diğer çocukların alay ve aşağılamalarından koruma					
29	Çocuklara, göz teması ve onaylama tepkileriyle önemsendikleri hissini verme					
30	Çocukları düşünmeye ve düşüncelerini açıklamaya yönlendirme					
31	Çocukları soru sorma ve cevap vermeye yönlendirme					
32	Çocukların öğretmene yaptıkları eleştirileri olgunlukla karşılama					
33	Sadece düşüncelerinden dolayı çocukları cezalandırmaktan kaçınma					

34	Çocukları, farklı düşüncelere saygı duymaları konusunda yönlendirme					
35	Güncel olaylara ilişkin farklı bilgi kaynaklarını kullanma konusunda çocukları yönlendirme					
36	Çocukların serbest zamanlarını işgal etmekten kaçınma					
37	Çocukları, eğitsel amaçlar için kendi içlerinde gruplar oluşturmaya yöneltme					
38	Etkinlik türü ve kapsamı, ödev gibi konularda çocuklara verdiği sözleri yerine getirme					
39	Sınıf içi otoritesini ceza ile değil öğretim yeterlikleri ile sağlama					
40	Bilgi aktarma, hazırlık yapma, sınıf yönetimi gibi öğretmen sorumluluklarını çocuklara yüklemekten kaçınma					
41	Sınıf içi sorunları idareci ya da velilere taşımaktan olabildiğince kaçınma					
42	Kişisel ve ailevi sorunlarını çocuklara yansıtmaktan kaçınma					
43	Belirlenen sınıf içi kurallara uygun davranarak örnek olma					
44	Çocukları grup içinde görev almaya özendirme					
45	Ders sürecinde kişisel işleri ile ilgilenmekten kaçınarak eğitim etkinlikleriyle ilgilenme					
46	Çocukların olumlu ve olumsuz davranışlarını, nedenlerini açıklayarak ödüllendirme ya da cezalandırma					
47	Sınıf duvar ve panolarda demokrasi konulu yazı, şiir gibi bilgilere yer verme					
48	Çocuk hakkında olumsuz yargılarda bulunmak yerine doğruyu gösterme					
49	Çocukları, sorular sorarak ve sorgulayarak dinleme ve okumaya yönlendirme					
50	Öğretim döneminin çeşitli aşamalarında, kendi demokratikliği hakkında çocuklardan sözlü değerlendirmelerini alma					
51	İnsan hakları ve demokrasi ile ilgili haber ve olayları takip ederek çocuklarla paylaşma/tartışma					
52	Diğerlerinden farklı düşünceler dile getiren çocukları ödüllendirme					
53	Sınavlarda, çocukları düşünmeye yöneltici açık uçlu sorulardan yararlanma					
54	Öğretim tarzı ve uygulamalarını belirlerken çocuklarla işbirliği yapma					
55	Olumsuz davranışlara verilecek cezaları çocuklarla birlikte belirleme					
56	Sınıfı, çocukların işbirliği ve grupla çalışma yapabilecekleri şekilde düzenleme					
57	Çocuklarla işbirliği içerisinde ders işleyebileceği yöntemleri tercih etme					
58	Çocukları, farklı gruplar içinde bulunmaya özendirme					
59	Karşılıklı beklenti ve sorumlulukları belirlemede çocuklarla işbirliği yapma					
60	İşbirliği ve grupla çalışmada demokrasinin işleyişi hakkında bilgi verme					
61	Kendisinin rahat davrandığını çocuklara hissettirme					
62	Bağırma, kızma, alay gibi yollarla çocukları tedirgin etmekten kaçınma					
63	Çocukların suçunu arkadaşları arasında yüzüne vurmaktan kaçınma					
64	Çocukların konuşmasını, kıyafetini vb özelliklerini alay konusu etmekten kaçınma					
65	Disiplin, düşük not, dayak gibi tehdit araçlarını kullanmaktan kaçınma					
66	Çocuklara güven verici ve güvendiğini gösteren açıklamalar yapma					
67	Çocuklara karşı suçlayıcı dil kullanmaktan kaçınma					
68	Katı ve sert kurallar belirlemekten kaçınma					
69	Çocuklara düşüncelerini açıklarken rahat davranmaya yönlendirme					

ANKET BİTMİŞTİR. KATKILARINIZDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİM…

Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği (ÇHTÖ)

Madde No	Maddeler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Tamamen Katılmıyorum
1	18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
2	Çocuk hakları konusunda özel bir uluslararası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur.	( )	( )	( )	( )	( )
3	Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına almalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
4	Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
5	Çocuğun en temel hakkının "yaşama hakkı" olduğuna inanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne-babasını görme hakkı vardır.	( )	( )	( )	( )	( )
7	Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
8	Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
9	Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.	( )	( )	( )	( )	( )
10	Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
11	Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
12	Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
15	Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
17	Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
18	Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
19	Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.	( )	( )	( )	( )	( )
20	Çocukların savaşlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
21	Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.	( )	( )	( )	( )	( )
22	Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )

EK D DEMOKRATİK DAVRANIŞ KARARLILIĞI ÖLÇEĞİ İZNİ

SAÜ POSTA

Mehmet Kumru <kumru@sakarya.edu.tr>

Ölçek Kullanma İzni

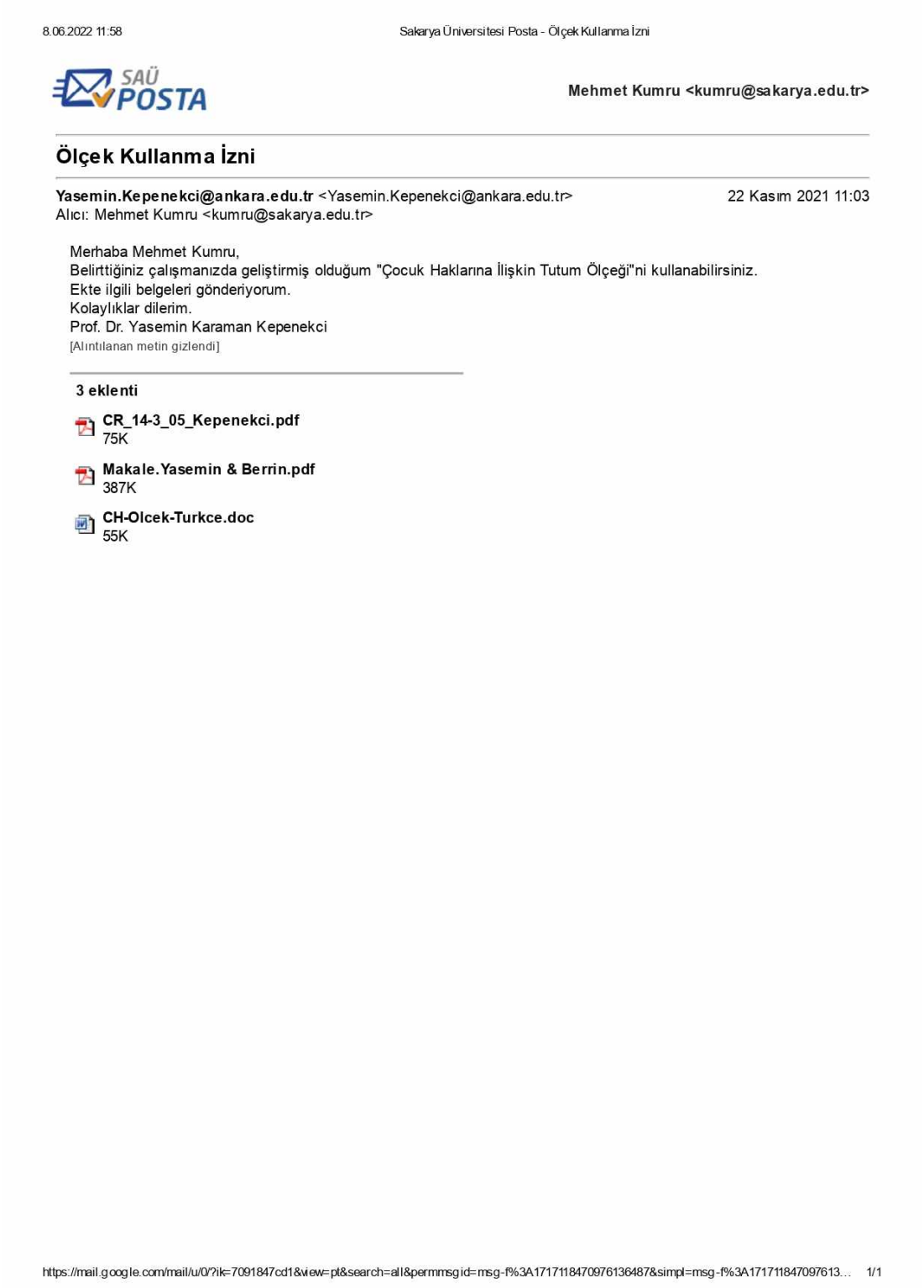
RÜŞTÜ YEŞİL <ryesil@sakarya.edu.tr> 20 Ocak 2022 16:52
Alıcı: Mehmet Kumru <kumru@sakarya.edu.tr>

Merhaba,
Ölçeği araştırmalarınızda kullanabilirsiniz. Kolaylıklar dilerim.

Mehmet Kumru <kumru@sakarya.edu.tr>, 20 Oca 2022 Per, 16:52 tarihinde şunu yazdı:
[Alıntılanan metin gizlendi]

–
Prof.Dr. Rüştü YEŞİL
Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD

EK E ÇOCUK HAKLARI TUTUM ÖLÇEĞİ

8.06.2022 11:58 Sakarya Üniversitesi Posta - Ölçek Kullanma İzni

SAÜ POSTA

Mehmet Kumru <kumru@sakarya.edu.tr>

Ölçek Kullanma İzni

Yasemin.Kepenekci@ankara.edu.tr <Yasemin.Kepenekci@ankara.edu.tr> 22 Kasım 2021 11:03
Alıcı: Mehmet Kumru <kumru@sakarya.edu.tr>

Merhaba Mehmet Kumru,
Belirttiğiniz çalışmanızda geliştirmiş olduğum "Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği"ni kullanabilirsiniz.
Ekte ilgili belgeleri gönderiyorum.
Kolaylıklar dilerim.
Prof. Dr. Yasemin Karaman Kepenekci
[Alıntılanan metin gizlendi]

3 eklenti

CR_14-3_05_Kepenekci.pdf
75K

Makale.Yasemin & Berrin.pdf
387K

CH-Olcek-Turkce.doc
55K

https://mail.google.com/mail/u/0/?ik=7091847cd1&view=pt&search=all&permmsgid=msg-f%3A1717118470976136487&simpl=msg-f%3A1717118470976136... 1/1

EK F ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

27 0cak 1995 tarihli ve 22184 sayılı Resmi Gazete

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Bu sözleşmenin ülkemizdeki uygulamalarının izlenmesi ve koordinasyonundan SHÇEK Genel Müdürlüğü sorumludur.

ÖNSÖZ

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:

Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilan edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Antlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırda tutarak,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayırımlar dâhil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilan ettiklerini kabul ederek,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilan ettiğini anımsayarak, Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek, Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilan edilen ülküler ve özellikle barış, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak,

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SOZLEŞME

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24 üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10 uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırda tutarak, Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu "nu hatırda tutarak, Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlat edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Beijing Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına ilişkin Bildirinin hükümlerini anımsayarak, Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu bilinci içinde, Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendi-ne özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi göz önünde tutarak, Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak, Aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

I. KISIM

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayrım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırıma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını ola-bildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarından veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hap-sini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dâhildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dâhil herhangi bir ülkeyi terk etmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terk etme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde-11

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde-12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde-13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlaki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılamaz.

Madde16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

Bu amaçla Taraf Devletler:

a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;

b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;

c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;

d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;

e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana- babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde-19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslam Hukukunda kefalet, evlat edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlat edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

a) Bir çocuğun evlat edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlat edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir.

b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde/ülkelerarası evlat edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.

c) Başka bir ülkede evlat edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlat edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.

d) Ülkelerarası evlat edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.

e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde bulundukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

2. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (malı) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme

olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

3. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;

b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanı sıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;

c) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;

d) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;

e) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dâhil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.

2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf

Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanı sıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda malı yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar; Uygun bütün araçları kullanarak, yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

c) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

d) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması; Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi.

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari,

toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler; Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.

b) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dâhil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;

b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;

c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar

nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2. Taraf Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, on beş ile on sekiz yaş arasındaki çocukların silahaltına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları gözönünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmal nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlalde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlal iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır

bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlal ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığının kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve

a) Bir Taraf Devletin yasasında veya

b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

II. KISIM

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlak sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz önünde tutularak seçilirler.

3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri

hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kap-samına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

b) Komite, uygun bulduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III. KISIM

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Miletler Genel Kuruluna sunulur.

2. Bu maddenin 1 inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirimin Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir. Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

"İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır."

Başlıca hükümlerin gayri resmi özetleri

ÖNSÖZ

Önsöz bölümü, Birleşmiş Milletler 'in temel İlkeleri ve insan hakları anlaşmalarının ve bildirgelerinin bazı özel hükümlerine atıfta bulunmaktadır. Bu bölüm, savunmasız konumları nedeniyle çocukların özel bir duyarlılığa ve korunmaya muhtaç olduklarını teyit etmekte, çocuğa ilk elde bakım ve koruma sağlayacak olan ailenin bu konudaki sorumluluğunu vurgulamaktadır. Çocuğun gerek dünyaya gelmeden önce gerekse sonrasında yasal açıdan ve diğer açılardan korunması gerektiği, çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine saygının önemi ve çocuk haklarının güvenceye alınmasında uluslararası işbirliğinin belirleyici rolü, gene aynı bölümde değinilen hususlar arasındadır.

Çocuğun tanımı

Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır.

Ayırım gözetmeme

Hakların hepsi, istisnasız bütün çocuklar için geçerlidir. Çocuğun hangi biçimde olursa olsun ayırımcılıktan korunması ve haklarının savunulması için yapıcı girişimlerde bulunulması, Devletin yükümlülüğüdür.

Çocuğun yüksek yararı

Çocukla İlgili bütün girişimlerde, çocuğun yüksek yararı tam olarak gözetilecektir. Ana- babalar ya da sorumluluk taşıyan diğer kişiler bu sorumluluğu yerine getiremedikleri takdirde, Devlet, çocuğa yeterli dikkati ve desteği gösterecektir.

Hakların uygulanması

Devlet, Sözleşme'de yer alan hakların uygulanması için bütün imkânları kullanmalıdır.

Ana-babanın yönlendiriciliği ve çocuğun yeteneklerinin gelişimi

Devlet, ana-babaların ve geniş ailenin, çocuğun yeteneklerinin gelişmesi açısından uygun biçimde yönlendiricilik yapma hak ve sorumluluklarına saygı göstermelidir.

Yaşam ve gelişme

Her çocuk temel yaşam hakkına sahiptir. Devlet, çocuğun yaşamını ve gelişmesini güvence altına almakla yükümlüdür.

İsim ve vatandaşlık

Çocuk, doğuştan itibaren bir isim alma hakkına sahiptir. Ayrıca, çocuk, vatandaşlık edinme, ana-babasını mümkün olduğu ölçüde tanıyıp bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahiptir.

Kimliğin korunması

Devlet, çocuğun kimliğini korumakla, eğer gerekiyorsa bu kimliğin temel öğelerini yeniden oluşturmakla yükümlüdür.

Ana-babadan ayırma

Çocuğun yüksek yararına aykırılığı belirlenmediği sürece, çocuk, kendi ana-babasıyla birlikte yaşama hakkına sahiptir. Ayrıca çocuk anasından ve babasından veya bunların herhangi birinden ayrılmışsa, ayrıldığı kişilerle temas, çocuğun hakkıdır.

Ailenin yeniden birleşmesi

Çocuk ile ana-babası, yeniden birleşme ya da çocuk/ana-baba ilişkisinin tesisi amacıyla herhangi bir ülkeyi terk edip kendi ülkelerine dönme hakkına sahiptirler.

Yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarma ve geri döndürmeme

Devlet, çocukların ana-babadan herhangi biri tarafından ya da üçüncü bir taraf eliyle ülke dışına kaçırılıp burada alıkonulmasını önlemek ve vuku bulan bu tür olayların çözümü için yol bulmakla yükümlüdür.

Çocuğun görüşü

Çocuk, görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren herhangi bir konu ya da işlem sırasında görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir.

İfade özgürlüğü

Çocuk, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın görüşlerini ifade etme, bilgi edinme, sahip olduğu görüşleri ve edindiği bilgileri başkalarına aktarma hakkına sahiptir.

Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü

Devlet, ana-babanın uygun biçim-de yönlendiriciliğine tabi olarak, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne saygı gösterecektir.

Dernek kurma özgürlüğü

Çocuklar, başkalarıyla bir araya gelme, dernek kurma ve kurulu derneklere katılma hakkına sahiptirler.

Özel yaşantının korunması

Çocukların, özel, aile ve ev içi yaşantıları ile kurdukları iletişime yönelik dış müdahalelerden, iftira ve haksız suçlamalardan korunma hakları vardır.

Gerekli bilgilere ulaşma

Devlet, değişik kaynaklardan bilgilerin ve yayınlanan çocuklara ulaşmasını sağlayacak, kitle iletişim araçlarının çocuklar açısından sosyal ve kültürel yarar sağlayacak bilgiler yaymasını teşvik edecek, buna karşılık çocukları zararlı yayınlardan koruyacaktır.

Ana-babanın sorumlulukları

Ana-baba, çocuğun yetiştirilmesinde ortak ve birinci elden sorumluluk taşımaktadır. Devlet, çocuk yetiştirme alanında gerekli desteği ana-babaya sağlayacaktır.

Suistimal ve ihmalden korunma

Devlet, çocuğu, ana-babanın ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden koruyacak, çocuk suistimalini önleyecek ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlayacaktır.

Ailesiz çocuğun korunması

Devlet, aile ortamından yoksun çocuğu özel olarak korumak, bu tür durumlarda uygun alternatif aile bulmak ya da kurumlar aracılığıyla çocuğun bakımını sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi doğrultusundaki çabalarda, çocuğun kültürel kimliğine gerekli dikkat gösterilecektir.

Evlat edinme

Çocuk evlat edinmenin tanındığı ve/veya serbest bırakıldığı ülkelerde, bu uygulama, yalnızca çocuğun yüksek yararına olacak şekilde, konunun uzmanı yetkililerin izniyle ve çocuk için gerekli güvenceler sağlandıktan sonra gerçekleştirilebilecektir.

Mülteci çocuklar

Mülteci durumunda olan ya da mülteci statüsüne alınmak isteyen çocuklara özel koruma sağlanacaktır. Devlet, çocuklara bu anlamda koruma ve yardım sağlayan yetkili kuruluşlarla işbirliği yapmakla yükümlüdür.

Özürlü çocuklar

Özürlü çocuk, saygınlık içinde eksiksiz ve onurlu bir yaşantı sürdürmek için özel bakım, eğitim ve kurs görme; mümkün olan en üst düzeyde özgüvene ve sosyal bütünleşmeye kavuşma hakkına sahiptir.

Sağlık ve sağlık hizmetleri

Çocuk, mümkün olan en üst düzeyde sağlık ve tıbbi bakım standardına ulaşma hakkına sahiptir. Devletler, temel ve koruyucu sağlık bakımı, halk sağlığı eğitimi ve bebek ölümlerinin azaltılması konularına önem verecek, bu amaca yönelik uluslararası işbirliğini teşvik edecek ve etkin sağlık hizmetlerinden yoksun tek bir çocuk kalmaması için çaba göstereceklerdir.

Yerleştirme uygulamasının düzenli denetimi

Devlet tarafından, gerekli ilgi, koruma ve bakımın gösterilmesi için belirli bir yere yerleştirilen çocuk, bu tedbirin sonuçlarının düzenli olarak denetlenmesini isteme hakkına sahiptir.

Sosyal güvenlik

Çocuk, sosyal sigorta dâhil, sosyal güvenlik imkânlarından yararlanma hakkına sahiptir.

Yaşam standardı

Her çocuk, fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişmesi açısından yeterli yaşam standardına ulaşma hakkına sahiptir. Çocuğun yeterli bir yaşam standardına sahip olmasını sağlamak, en başta ana-babanın sorumluluğudur. Devletin görevi bu sorumluluğun yerine getirilmesine imkân tanıyacak koşulları yaratmaktır. Devletin sorumluluk alanı, ana-babalara ve çocuklarına maddi yardım yapılmasını da kapsayabilir.

Eğitim

Çocuk, eğitim hakkına sahiptir. Devletin görevi, ilköğretimin zorunlu ve parasız olmasını sağlamak, her çocuğun yararlanabileceği değişik ortaöğretim kanallarını teşvik etmek ve yeteneklerine göre herkesi yükseköğrenim imkânlarına kavuşturmaktır. Okul disiplini, çocuğun haklarına ve saygınlığına uyumlu olmalıdır. Devlet, bu hakkın uygulanabilmesi için başka ülkelerle işbirliği içinde olacaktır.

Eğitim hedefleri

Eğitim, çocuğun kişiliğinin, becerilerinin, zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini hedefleyecektir. Eğitim, çocuğu, özgür bir toplumda faal bir yetişkin yaşam için hazırlayacak; ana-babasına, kültürel kimliğine, kendi dili ve değerleriyle başkalarının kültürel kimliklerine ve değerlerine saygıyı geliştirecektir.

Azınlıklara ve yerli halklara mensup çocuklar

Azınlık topluluklarla yerli halklara mensup çocuklar kendi kültürlerinden yararlanma, kendi dinlerinin gereklerini yerine getirme ve kendi dillerini kullanma hakkına sahiptirler.

Dinlenme, boş zaman değerlendirme ve kültürel etkinlikler

Çocuk, dinlenme, boş zaman değerlendirme, oyun oynama, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılma hakkına sahiptir.

Çocuk işçiler

Çocuk, sağlığı, eğitimi ve gelişmesi açısından tehlike teşkil eden işlere karşı korunma hakkına sahiptir. Devlet, işe kabul için asgari bir yaş sınırı tespit etmek ve çalışma koşullarını düzenlemek zorundadır.

Uyuşturucu kullanımı

Çocukların uyuşturucu ve psikotrop madde kullanımından; bu tür maddelerin üretimine ve kaçakçılığına alet olmaktan korunma hakları vardır.

Cinsel sömürü

Devlet, fuhuş ve pornografi dâhil, çocuğu cinsel sömürü ve suiistimalden koruyacaktır.

Çocukların satılmaları, kaçırılmaları ve fuhuşa zorlanmaları

Çocukların, satışa, kaçırmaya ve fuhuşa konu olmalarını önlemek üzere her tür çabayı göstermek Devletin görevidir.

Sömürünün diğer biçimleri

Çocuk, esenliğiyle ilgili olup 32, 33, 34 ve 35. maddelerde yer alan hususlara zarar verecek her tür kullanımdan korunma hakkına sahiptir.

İşkence ve özgürlükten yoksun bırakma

Hiçbir çocuk, işkenceye, zalimce davranışlara ya da cezaya, yasa dışı tutuklamaya tabi tutulmayacak ve keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. 18 yaşından küçük olanlara, idam ya da salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası verilmeyecektir. Özgürlüğünden yoksun bırakılan herhangi bir çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe yetişkinlerden ayrı tutulacaktır. Gözetim altında tutulan çocuğa hukuki ve diğer gerekli yardımlar sağlanacak, çocuk ailesiyle temas edebilecektir.

Silahlı çatışma

Taraf Devletler, 15 yaşından küçük çocukların çatışmalara katılmamalarını sağlamak için mümkün olan her tür önlemi alacaklardır. 15 yaşından küçük hiç bir çocuk askere alınmayacaktır. Devletler, ayrıca, silahlı çatışmaların etkilediği çocuklara, ilgili uluslararası yasada belirtilen şekillerde koruma ve bakım sağlayacaklardır.

Yeniden sağlığa kavuşturucu bakım

Devlet, silahlı çatışma, işkence, ihmal, kötü muamele ve sömürü mağduru çocukların sağlıklarına kavuşturulmaları ve toplumla bütünleşmelerini sağlama amacıyla uygun önlemleri almakla yükümlüdür.

Çocukların yargılanmaları

Yasalara aykırı iş yapan çocuk, saygınlık ve değer anlayışını geliştiren, yaş durumunu gözeten ve toplumla yeniden bütünleşmesini hedefleyen tarzda muamele görme hakkına sahiptir. Çocuğa, temel güvencelerin yanı sıra, savunması için hukuki ve diğer her tür yardım sağlanacaktır. Mümkün olan her durumda, adli kovuşturmadan ve kurumlara yerleştirme yolundan kaçınılmalıdır.

Üstün standartlara uyma

Çocuğun haklarıyla ilgili olarak geçerli ulusal ve uluslararası yasalarda yer alan standartların, işbu Sözleşme'de yer alanlardan daha üstün olmaları halinde, her durumda, daha üstün standartlar geçerli olacaktır.

Uygulama ve yürürlüğe giriş

42'den 45'e kadar olan maddelerde yer alan hükümler, başlıca şu hususları öngörmektedir:

(i) Devletin, işbu Sözleşme'de yer alan hakların gerek yetişkinler gerekse çocuklar tarafından yaygın biçimde bilinmesini sağlama yükümlülüğü vardır.

(ii) Sözleşmeye Taraf Devletlerin, onaydan iki yıl sonra ve ardından her beş yılda bir sunacakları raporları incelemekle görevli, 10 uzmandan oluşan bir Çocuk Hakları Komitesi'nin kurulması. Onaycı ülke sayısı 20'ye ulaştığında Sözleşme yürürlüğe girecek, dolayısıyla Komite de kurulmuş olacaktır.

(iii) Taraf Devletler, hazırladıkları raporları kamuoyuna yaygın biçimde duyuracaklardır.

(iv) Komite, çocuk haklarına ilişkin belirli konularda özel araştırmalar yapılmasını

isteyebilir; değerlendirmelerini Taraf Devletlerden her birine ve BM Genel Kurulu'na iletebilir.

(v)BM' in, ILO, WHO, UNESCO ve UNICEF gibi uzmanlaşmış kuruluşları, Sözleşmenin "etkin biçimde uygulanmasını ve uluslararası işbirliğini sağlama" amacıyla Komite toplantılarına katılabilirler. Bu kuruluşlar, BM' e ve BM' in örneğin Mülteciler Yüksek Komiserliği gibi danışman statüsü taşıyan HDK'lar dâhil, alanında "yetkili" bilinen başka herhangi bir kuruluşla birlikte Komiteye bilgi aktarabilirler; gene aynı kuruluşlardan, Sözleşmenin en iyi biçimde uygulanması konusunda tavsiye görüşler alınabilir (UNICEF, 2004).